

629.325

46

GYÁSZ A KIRÁLYNÉÉRT

SÁROSVÁRMEGYÉBEN.

KIADTA:

A „FELVIDÉKI SZEMLE” SZERKESZTŐSÉGE:

DR. HORVÁTH ÖDÖN

jogakadémiai dékán,

a „Felvidéki Szemle” főszerkesztője.

DR. MIKLER KÁROLY

jogakadémiai tanár,

a „Felvidéki Szemle” felelős szerkesztője.

EPERJES

Kösch Árpád könyvnyomtató-intézete

1898.

~~Long. o. f.~~
~~140 c~~

GYÁSZ A KIRÁLYNÉÉRT

SÁROSVÁRMEGYÉBEN.

KIADTA :

A „FELVIDÉKI SZEMLE“ SZERKESZTŐSÉGE:

DR. HORVÁTH ÖDÖN

jogakadémiai dékán,
a „Felvidéki Szemle“ főszerkesztője.

DR. MIKLER KÁROLY

jogakadémiai tanár,
a „Felvidéki Szemle“ felelős szerkesztője.

EPERJES

Kösch Árpád könyvnyomtató-intézete

1898.

629.325
M. N. MUSEUM KÖNYVTÁRA
I. Nyomt. Művelődénapló
1899. évf. 128. sz.

1898. évi XXX. Törvényczikk

Dicsőült Erzsébet királyné emlékének
törvénybe iktatásáról.

(Szentesítést nyert 1898. évi október hó 12-én. —
Kihirdettetett az «Országos Törvénytár»-ban 1898. évi
október hó 14-én.)

Mi Első Ferencz József

Isten kegyelméből Ausztriai Császár, Cseh-
ország Királya stb. és Magyarország Apos-
toli Királya.

Kedvelt Magyarországunk és társorszá-
gai hú Főrendei és Képviselői közös egyet-
értéssel a következő törvényczikket terjesz-
tették szentesítés végett Felségünk elé:

Ő császári és királyi Felségét: Erzsébet
királynét a Mindenható kifürkészhetlen akarata
elszólítván az élők sorából: a törvényhozás
a megdicsőültnek emlékét a következőkben
örökíti meg:

1. §.

Hón szeretett dicsőült Erzsébet királynénk-
nak, a haza jótevő Nemtőjének, a nemzet
hálájával és kegyeletével őrzött, áldott emlé-
két törvénybe iktatja.

2. §.

Elhatározza, hogy a megdicsőülthöz méltó
emlék — az önként megindult országos adako-
zás útján begyűlő összegek felhasználásával —
állíttassék fel az ország fővárosában s e végett

a szükséges intézkedések országos bizottság közreműködése mellett haladéktalanul tétessenek meg.

3. §.

A tett intézkedésekről, azok eredményéről s az emlék ügyéről általában, az országgyűlés mindkét házának minden év végén jelentés teendő mindaddig, míg az emlék tetteleg felállítva nem lesz.

4. §.

E törvény kihirdetése után azonnal életbe lép s végrehajtásával a ministerium bizatik meg.

Mi e törvénczikket s mindazt, a mi abban foglaltatik, összesen és egyenkint helyesnek, kedvesnek és elfogadottnak vallván, ezennel királyi hatalmunknál fogva helybenhagyjuk, megerősítjük és szentesítjük, s mind Magunk megtartjuk, mind más híveink által megtartatjuk.

Kelt Bécsben, ezernyolczszáz kilenczvennyolczadik évi október hó tizenkettedik napján.

FERENCZ JÓZSEF s. k.

(P. H.)

B. Bánffy s. k.

Királyi szó.

Népeimhez!

A legsúlyosabb, legkegyetlenebb megpróbáltatás ért Engem és Házamat.

Hitvesem, trónom ékessége, hű társam, a ki életem legnehezebb óráiban vigaszom és támaszom volt, kiben többet vesztettem, mint azt kimondhatnám — nincs többé! Egy rettenetes végzet elragadta őt Tőlem és népeimtől.

Egy gyilkos kéz, azon őrjöngő szenvedély eszköze, mely a fenálló társadalmi rend megsemmisítését czélozza, a nők legnemesbike ellen emelte törét és vak, czéltalan gyűlölettel átdöfte azon szívet, mely gyűlöletet nem ismert és csak a jóért dobogott.

Azon határtalan fájdalom közepette, mely Engem és Házamat ért, szemben ama hallatlan tettel, mely borzalomba ejti az egész művelt világot, mindenek előtt szeretett népeim hangja az, mely enyhítően hat szívemig. Midőn az isteni végzés előtt, mely oly súlyos és felfoghatatlan csapást mért Reám, alázattal meghajlok, hálát kell adnom a Gondviselésnek azon nagy kincsért, melyet számomra fentartott: a milliók azon szereteteért és hűségeért, mely a szenvedés órájában Engem és Családomat környez.

Közel és távol, fent és alant, ezernyi alakban nyilvánult a gyász és fájdalom az Istenben boldogult Császárné- és Királynéért. Megható összhangban cseng minden ajakról a panasza a pótolhatatlan veszteség felett, mint hű visszhangja annak, a mit lelkemben érzek.

A mint Én forrón szeretett hitvesem emlékezetét szentül őrzöm holtiglan, úgy népeim hálája és tisztelete maradandó emléket emel Neki minden időkre.

Sajgó szívem mélyéből köszönetet mondok mindenkinek az odaadó részvét ezen újabb zálogáért.

Midőn az ünnepi hangoknak, melyeknek ezen évet kísérni kellett volna, el kell némulniok, a ragaszkodás és hű együttérzés e számtalan tanúságaira való visszaemlékezés, azon legbecsesebb adomány marad számomra, melyet Nekem népeim nyújthattak.

Fájdalmunk közössége újabb, benső köteléket fűz a trón és haza közt. Népeim változhatatlan szeretete megerősít kötelességem nemcsak azon fokozott érzetében, hogy a Reám bízott küldetésben kitartsak, hanem megerősít egyszersmind a siker reményében.

Esedezem a Mindenhatóhoz, a ki oly nehezen sújtott, adjon még erőt, hogy véghezvihessem azt, a mire hivatva vagyok. Imádkozom, áldja meg népeimet és világosítsa fel őket, hogy megtalálják a szeretet és egyetértés útját, a melyen viruljanak és boldogokká legyenek.

Kelt: *Schönbrunnban*, 1898. évi szeptember hó 16-ikán.

FERENCZ JÓZSEF s. k.

**ERZSÉBET MAGYAR KIRÁLYNÉ,
HAZÁNK S NEMZETÜNK E VALÓSÁGOS VÉDŐ-ANGYALA,
MEGHALT!***

A késő éjjeli órákban egymásután érkeztek táviró hivatalunkba a sürgönyök, a melyek azt a rettenetes, azt a valósággal kétségbeejtő hírt közölték, hogy Ő Felsége a mi dicső Királynénk, imádott hazánknak és nemzetünknek legféltebb, legtiszteltebb és legszeretettebb védőangyala, nincs többé!

Reszket kezünkben a toll, a melynek le kell írnia ezt az el nem hihető, iszonyú hírt! Remeg keblünkben a tiszta honfiszív, a mely csupán egyet érezett legdicsőbb és legalkotmányosabb királyunk ez igazi jó szelleme: Királynénk iránt, a legodaadóbb, a legbensőbb szeretetet és hálát, a melynek határa nincs; s nem tud semmikép megbarátkozni azzal a gondolattal, hogy az, a kinél méltóbbnak jobbvállát angyali koronánk nem érintette soha, — az, a ki a legválságosabb időkben szegény szorongatott nemzetünk pártjára tudott állani s az egész ellenséges áramlatot meg tudta fordítani s barátságossá tudta tenni irántunk, hogy az nincs többé!

* A *Felvidéki Szemle* 1898. szept. 11-iki, 37-ik számából.

Szent koronánk nem érintett méltóbbat nálánál, a ki maga a legdrágább drágaköve volt ennek a szent koronának! Kitört a kő s odahull, a hova mindenkinek hullania kell, akár királyi paloták fényes tetői alatt, akár nyomorult viskók zugában éljen! Alá hullott a gyöngy, de maga helyett ezreit és millióit kelti a tiszta, igaz gyöngyöknek, azoknak a gyöngyöknek ezreit és millióit, miket egy nemzet mondhatlan fájdalommal sajtol a szemekbe ellenállhatatlanul!

Ebben a perczen még nem tudjuk, nem akarjuk elhinni a megdermesztő hírt, a mondhatlan veszteséget, a mérhetlen csapást! Százszor és százszor olvassuk át az iszonyú tudósítást hozó telegrammokat s úgy érezzük magunkat, mintha egy könyörtelenül kínos álom rettenetesen ölelő karjai között lennénk, a melyekből nem tudunk szabadulni!

Ebben a perczen még csak a legtávolabbról se tudjuk elgondolni esetleges rettentő következményeit ennek a lesújtó hírnek s igazán nem tudjuk felfogni megmérhetetlenségét annak a veszteségnek, a melyet reánk honfiakra, a melyet nemzetünkre és hazánkra mért a könyörtelen végzet!

Ebben a perczen csak egy érzelem teszi rabbá egész valónkat! A kifejezhetetlen fájdalom, a sötét, nyomasztó gyász!

És az érzelemnek ezt a valóságos viharát, a mely felzaklatott lelkünkben dúl elcsendesíthetetlenül, csak fokozza a szomorú hírnek az az iszonytató részlete, hogy nemzetünk védő-

angyala gyilkos merényletnek esett áldozatul! A drágakövet dicső koronánkból tehát átkozott gyilkos kezek törték ki, szégyenél egy egész századnak, a melyben ily rettenetes eset előfordulhatott!

Magára az esetre nézve nincs még semmi részletesebb tudósításunk s ezért azt ebből a szempontból most még megítélni nem lehetünk képesek! De — az örülés ellenállhatatlan rohamától eltekintve — nem tudunk elképzelni indító okot és magyarázatot az ezerszer átkozott kéz borzasztó munkájánál!

De hát mi vigasztalásunk lehet abban, hogy ezt az indító okot ebben az oly annyira szomorú pillanatban kutassuk!? Mit érdekel bennünket ebben a megsemmisítő fájdalomban annak tudása, hogy a gyalázatos tettes kezét milyen ösztönző rugó irányozta!? Mit enyhíthet ennek tudása a mi mérhetlen gyászunkon, fájdalmunkon!?

Semmit! Soha!

S érzelmeink mélységét, az ellenállhatatlan erőt, a melylyel ezek rabjukká teszik szegény lelkünket, csak fokozza annak a meggondolása, hogy mind ennek most, ebben az időben kellett bekövetkeznie, a mikor jóságos dicső Királyunk, nemzetünk hódolatos hűségével, örök, önfeláldozó szeretetével környezett édes Atyja, épen uralkodása átvételének ötven éves évfordulóját ülven, az ünneplések örömjával volt környezve a velünk szövetségben élő szomszéd államban; sőt épen mostan, a mikor Szt. István

koronájának legméltóbb viselője ide készült a szomszédos vármegyébe, hogy részese legyen a nagy hadgyakorlatokban egy olyan eseménynek, a melyre az egész ország szeme figyelve nézett.

Felhő, sűrű átláthatatlan felhő nehezedett nemzetéletünk derült egére!

A bánatnak és gyásznak e mérhetetlen tengerében csak egyetlen óhajításunk lehet most, — az, hogy nemzetünk hatalmas Istene óvja meg hazánkat, óvja meg nemzetünket további csapástól és a mi ezzel egyet jelent: óvja meg jószágos Királyunkat s tartsa meg őt nekünk soká, nagyon soká! . . .

(—h.)

*

A rettenetes esetről a *Budapesti Hirlap* az Eperjesi Széchenyi-körnek s külön a Társadalmi Egyletnek is az éjjel 11 óra 45 perczkor érkezett, következő táviratot küldte:

Erzsébet magyar királyné ellen ma Genfben gyilkos merényletet követtek el. A királyné meghalt.

Mint értesülünk: Eperjes szab. kir. város polgármesteri hivatalához a kora reggeli órákban a kir. kabinetirodának távirata érkezett, melyben közöltetik, hogy a szepességi nagy hadgyakorlatokra ma reggel 8 órakor érkezni jelzett udvari vonat elmarad.

Királyasszonyunk halott . . . *

A rettenetes hír, a melyet lapunk szept. 11-ikén megjelent rendkívüli kiadása közölt elsőben városunk és vármegyénk közönségével, a mely rideg bilincsekbe verte szívünk érzelmeit és agyunk gondolatait s csak gyászt, fájdalmat, kétségbeesést hordott sötét szárnyain, — a rettenetes hír *való!*

Magyarországnak, szegény, szegény hazánknak s nemzetünknek nincs többé védő-angyala, nincs többé áldott, áldó szelleme, nincs többé imádatos szeretettel szeretett királynéja, — nincs többé második szent Erzsébeta! . . . Királyasszonyunk halott! . . .

Egyetlen kiáltás rázkódtatja meg a léget széles az egész hazában! Ezt zúgják az Adria háborgó hullámai s a Kárpátok rémes sziklaszakadéakai, sötét erdőségei és zokogó vízesései egyaránt! Ezt dobogja minden, de minden hű honfíú és honleányi szív kétségbeesett dobbanása! . . . Királyasszonyunk halott! . . .

S azt a mondhatlan felindulást, a léleknek azt a leirhatatlan izgalmát, a mely ennek a hírnek vételére mindnyájunkat hatalmába ejtett, nem enyhítették, hanem csak fokozták azok az iszonytató részletek, a melyek a fővárosi sajtó útján immáron szomorú tudomásunkra jutottak. A gyilkos tör az anarchiának, — e minden állami és társadalmi rendet és biztonságot alapjában veszélyeztető s annak esküdt ellenségeül szegődött rémnek, — átkos kezéből hatolt abba a

* A *Felvidéki Szemle* 1898. szept. 15-iki, 38-ik számából.

nemes szívbe, a melynek minden érzése csak mások boldogítását czélozta, a melynek minden jóságos, kegyes hajlandósága bennünket boldogított, bennünket emelt magához, hűséges, önfeláldozó magyarjait!

A rémületes eset egész vármegyénknek s ennek minden lakójának szívét a legteljesebb megilletődéssel, a legtisztább fájdalommal és gyászszal töltötte el! A fekete lobogók, a melyek nyomban a szomorú hír vételével megjelentek épületeinken, annak a mérhetlen bánatnak a jelei, a mely minden ház falai között állandó tanyát ütött mostan s szomorú jelképei egyszersmind a mi fájdalomtól szakgatott szegény lelkünknek!

S közhatóságaink, intézeteink és egyesületeink intézőségei azonnal megtették a szükséges lépéseket az iránt, hogy a fájdalomnak s a gyásznak ez a kimondhatatlan érzete minél méltóbban juthasson kifejezésre!

Óh «van-e jajkiáltás elég nagy, mely a lesújtott milliók fájdalmát az égig felvigye!?» — ezt kérdi koszorús költőnk: Jókai, a gyászesetről írott gyönyörű soraiban!

Van! . . . Lennie kell! . . .

Ha egy nemzet minden egyes tagjának, — mint nekünk magyaroknak, — legtisztább szívdobbanása száll a hatalmas ég felé s kéri a Mindenség Urát, hogy elégelje meg a nemzetünkre nehezedett rettenetes csapások hosszú sorát: akkor lehetetlen, hogy az meghallgatlanul maradjon! . . .

Ha egy nemzet minden egyes tagjának, — mint nekünk magyaroknak, — legtisztább szívdobbanása esd a királyok Királyánál, hogy hazánk Atyjának, a «legelső magyar ember»-nek, ki lelkében megtörötten áll hitvesének

gyászos ravatalánál s lélekrázóan hagyja el felséges ajakát a sóhajtás, hogy «most már mindennek vége!», Felséges Királyunknak adjon lelkiert ez iszonytató csapás elviselésére: — akkor lehetetlen, hogy az meghallgatatlanul maradjon!

Haló porodban is légy ezerszer áldott Felséges Királyasszonyunk! Jó szellemed, mely annyi örömet tudta találni e hon és e nemzet hűségében és felvirágozásában, maradjon meg, óh maradjon meg szüntelen nemzetünk örök áldással emlegetett, dicső fénysugaras nemtő-jének!

(-h.)

A szomorú eset.

Immár az égbe szállott felséges asszonyunk, királynénk az örökké gyászos eseményt megelőzőleg pár nappal lépett Svájc földére, hogy a nauheimi fürdőzés annyiszor leimádkozott csodás hatásától felüdülve, a romantikus természeti szépségek honában keresse jószágos lelke szórakoztatását.

Monte de Caux-ban, Svájc egyik regényes fekvésű fürdőtelepén szállott meg kíséretével a királyné s onnan az udvari kíséret nagyobb részét hátrahagyva, f. hó 9-én, azaz pénteken a legszigorúbb inkognitóban Genf-be jött s udvarhölgye társaságában az ősrégi város megtekintésével s bevásárlásokkal töltötték el a napot. Az éjjelt Genf város legelőkelőbb helyén, a Beaurivage szállodában töltötte el királynénk azzal a mindent felülmúló bizodalommal, mely nemes szívét az emberek jószágában soha megingatni nem volt képes és a melyben oly gyászosan csalódnia kellett.

Szombaton délután az 1 óra 50 perczkor induló «Geneve» hajón óhajtott a felséges asszony Monte de Cauxba visszaautazni s e végből Sztáray grófné kíséretében elhagyták a Montblanc-térre néző Beaurivage-szállodát, hogy a tér túlsó részén elterülő kikötőt elérjék.

A verőfényes délutáni órában úgyszólván néptelen volt a térség s a királyné kísérlőjén kívül úgyszólván

csak a tér közepén álló emlék, a braunschweigi herczeg szobra volt az útlatos gyáva orgyilkosságnak szemtanúja. A gyáva orgyilkos pedig ott húzódott meg a kikötői rakodópartot szegélyező fák árnyékában, ott leste vérbeborult szemmel hajnal óta a rettenetes pillanatot, a mikor gyászbaborult fejedelemasszonyunk a kikötőbe megy.

Gonosztervét állítólag Henrik orleánsi herczegnek szánta, kit végzete megmentett a gyilkos tör szűrésától. De talán a férfias erő láttára megriadt volna benne a félelem ösztöne, ellenben a gyöngé nő, az angyali szenvedő tekintet nem volt rá hatással, mert ezt csak a szív értheti meg, a mi a gonosz rémből hiányzott.

S im a Beaurivage portálján kilép a felséges asszony, gyanútlanul halad Sztáray grófnővel a kikötő felé, mozdulatlan alpesi verőfény környezi mindenfelől s néma megilletődéssel haladnak el a braunschweigi herczeg szobra előtt. A rakodópart már nem messze van, már csaknem elérik a fasort, észre sem véve, hogy a kikötőnél kezdődő fasor tizenkettedik fájánál egy dült arcú egyén hirtelen kanyarulattal elébük kerül; még egy lépés, még egy... — s a villogó szemű szörnyeteg lecsap az ártatlan galambra s egy világot megrendítő ütést mér Erzsébet királyasszony felkent személyére s gyilkos törével keresztül döfi szívét... Oh mi lettünk szíven találva e törszűrésről!!

A királyné összerezzenve meginog a szűrés következtében s mielőtt még udvarhölgye a szempillantás alatt végbement merénylet nagyságát átláthatná — hátratántorodva földre roskad. Udvarhölgye segítségével a királyasszony felegyenesedik, a merénylet pedig eldobva magától gyilkos törét, futásnak ered.

S áldott királyasszonyunk még most sem sejtette, hogy életére tört a gaz; nemes szíve gondolni sem mert arra, hogy az életet, a soha vissza nem adható drága életet követeli tőle az anarchista fanatizmus, jóságos lelke nem tudott többre gondolni, mint arra, hogy a váratlanul támadó csupán óráját akarta elrabolni.

Senki sem sejtette, hogy a merényletnek tör volt a kezében s így magyarázható meg, hogy Sztáray grófnénak nem volt ellenvetése, a mikor a királyné a merénylet daczára folytatni kívánta útját s udvarhölgye karjára támaszkodva — fájdalomról egy szóval sem panaszkodva — a hajó fedélzetére ment s maga

intett a hajóskapitánynak, hogy a hajót indítsa el. A kapitány akarata ellen is engedelmeskedett a parancsnak, elindította a hajót s már csaknem a tó közepére értek, a midőn a kapitányt iszonyú sejtés, nagy aggodalom fogta el. A királyné arcza mindinkább elhalványult s egyszerre összeroskadva, ájulásba esett, a melyből többé csak egy-egy pillanatra ébredt fel.

A hajóskapitány aggodalma nem volt alaptalan. Most már tétovázás nélkül visszafordította a hajót a kikötő felé s saját kabinjába vitte le a királynét, hol környezete mindenekelőtt ruháját nyitotta fel. Eddig azt hitték, hogy a merénylet csak ökölcsapást mért a felséges asszonyra; elállott szívveréssel lazították meg öltönyt s a melléből kibugygyanó vércsepp mutatta a törszúrás ejtette sebet — a közelben leskelődő halálnak parányi ajtaját.

Pár perc alatt már kikötött a hajó s rögtönzött hordágyon visszashállították halálosan megsebezett királyasszonyunkat a szomorú emlékű Beaurivage-szállodába. Az időközben megjelent orvosok minden lehetőt elkövettek, hogy életre keltsék a sebesült királynét; mesterséges légzést alkalmaztak, élesztési kísérleteket tettek, — hasztalan volt minden! Révedező tekintete könnyeket facsart környezete szemébe s elhaló hangon susogta ajka: «Mi történt velem?» Mire az Úr szolgálja megérkezett, hogy a haldoklónak az utolsó vigaszt nyújtsa, akkorra már lelke égbe szállott.

Az elvetemült gyilkos: Luccheni, párisi születésű, olasz származású munkás s a francia és olasz földről Svájcba — hol a szövetséges kantonokban a halálos ítélet régebben eltöröltetett — menekült anarchistáknak régóta szemmel tartott tagja. Elmenekülése után a genfi rakodóparton állomásozó bérkocsisok csakhamar elfogták s a rendőrségnek átadták. Iszonyatos tettét hihetetlen megátalkodottsággal részletezte s nincs kétség az iránt, hogy egy koronás főnek elpusztítását már régebben elhatározta. Gyilkos törét futásközben a Rue des Alpes 3-ik számú házának folyosójára dobta, pár percczel azelőtt, hogy utána iramodott üldözői elérték. A tör alig tíz centiméter hosszú pengéjű, a melynek élesre fent hegye 9 centiméternyire hatolt s átdöfte a tüdőt és szívet s előidézte a gyors, csaknem fájdalom nélküli halált, melyért a földi igazságszolgáltatás megfelelő megtorlást nyújtani képtelen.

A királynéről.

Elvesztett királynénk: Erzsébet Amália Eugénia 1837-ben született Bajorországban. A világtörténet s a különböző almanachok születéshelyét illetőleg eltérők. A híres góthai Almanach szerint a bajorok fővárosában, Münchenben, más naptárak szerint Possenhofen kicsiny bajor községben született. Miksa bajor hercegnek második leánya volt, felséges férjének, jó királyunk ő felségének pedig elsőfokú unokatestvére, a mennyiben királyunk édesanyja: Zsófia bajor hercegnő és megdicsőült királynénk anyja: Ludovika hercegnő édes nővérek s mindketten I. Miksa bajor királynak leányai voltak. A rokon szeretet a legmélyebb vonzalommá vált az ischli nyaralások ideje alatt, hol a két főhercegi család évente több hetet töltött s 1853. aug. 18-án az ünnepélyes eljegyzésre vezetett. A menyegző a következő év április 24-én ment végbe s az ifjú császárné első megjelenése pillanatában megnyerte népe határtalan szeretetét s itt e hazában a császári frigy számtalan politikai elítéltnak adta vissza szabadságát. Négy gyermek született a boldog házasságból, kik közül felejtethetlen trónörökösünk emléke felidézésénél még most se tud panasz nélkül felnyilni ajakunk. Az első szülött Zsófia hercegnő még kisdéd korában a kapuczinusok sötét kriptájában temettetett el s most már csak Gizella és Mária Valéria fejedelmi sarjak vigasztalják agg királyunkat a mérhetetlen gyászban.

Bennünket magyarokat kezdettől fogva felséges kegyeiben s szeretetében részesített. Velünk érzett jóban és rosszban, vele érzett és érez örökre a magyar nemzet is. Falk Miksától megtanulta dallamos nyelvünket, csodálta nemzeti és irodalmi nagyjainkat; a porosz háború idején — mint egykori örökemlékű fejedelem-asszonyunk — nálunk keresett s talált gyermekeivel együtt nyugalmat s rajongó szeretetet: a Zúgligetben a Kochmeister-villában várva a háborúk lezajlását.

S végre megjött a legboldogabb emlékü várva-várt nap is: királynénkká koronáztatott 1867. június 8-án. Nem volt boldogabb a magyar soha. Rajongó szeretetét csak fokozta az az imádság, melyet gyászbaborult királynénk Deák Ferencz ravatalánál mondott. 1889. január 30-án iszonyú csapást mért a sors Reá s nemzetünkre. Az a csodás női lelkierő, mely akkor felséges urunk

vigasztalója volt, akkor tört meg a királynében. Azóta mosolyra nem derült jóságos arcza, azóta csak a rombadőlt reménység emlékének élt. De nem feledkezett meg hű magyarjairól akkor és azután sem.

Utoljára ezeréves múltunk emlékünnepeán üdvözölhattük közöttünk. A millenáris ünnepélyen együtt ünnepelt a nemzettel s kegyesen fogadta annak legőszintébb hódolatát. De ha távol volt is tőlünk, örült a mi örömünknek s hozzánk való vonzalmának ékes bizonyossága volt, a midőn a múlt évi császárlátogatás alkalmával táviratilag fejezte ki köszönetét a Német-birodalom lovagias császáranak a magyar eredményeket dicsőítő toaszjáért.

Most már hiába várjuk visszatértét! Bánatos lemondással hagyunk fel a legédesebb reménynyel. Nem látjuk többé soha!

Ezért oly vigasztalhatlan a mi szívünk, ezért oly végtelen a mi gyászunk, mely mindenütt gyászfeketével vonja be ezt a helyet: vármegyénket, városunkat, a merre hő vágyunk három év előtt elhozta őt.

A lesújtó gyász hír vétele után vármegyénk és városunk törvényhatósága, illetve képviselőtestülete, valamint az összes hatóságok, testületek, intézetek és egyesületek lépéseket tettek a mérhetlen veszteségnek szívünk érzelmeihez méltó kifejezése módozatainak megállapítására.

Levél Lőcséről.

1898. szept. 11.

Tegnap óta Lőcsén vagyok; Lőcsén, abban a kedves kis városban, melynek egész képe, minden épülete a történeti dicsőség, az érdekes múlt hirdetője, emlékeztetője!

Ha látom Lőcsét, mintha visszaálmodnám magam abba az érdekes korba, melyben a szab. kir. városok hatalmas bástyái, lőréses falai egy-egy kis világot, egy-egy kis államot zártak körül. Az volt a felvidéki városok aranykora! Kiváltságos jogaiknak birtokában, önállóságuknak, nagyjelentőségüknek büszke tudatában daczoltak sok veszélylyel, bajjal és ellenséggel;

gazdag polgáraiknak erős lelke s karja, olykor ügyes furfangja megvédte apáik örökét, s jött legyen a német vagy török, a labancz vagy a kurucz: e kis városok ügyesen kisiklottak minden veszélyből.

Múltuknak emlékeit őrizték, tisztelték kegyeletes szívvel, nemes büszkeséggel. Ez volt az ő talizmánjuk! Mert csak az a nemzet, az a község, az a család élheti túl az idők viszontagságait, a mely féltékenyen őrzi jogait, hagyományaihoz hálás szeretettel ragaszkodik, dicsőségének emlékeit gondolzza, megbecsüli.

Ez az a benső, ethikai erő, mely nélkül hiábavaló minden külső kapocs, minden mesterséges biztosítás; a legművésziebben megalkotott külső szervezet is csak élettelen váz, nincs benne morális, ethikai tartalom, fentartó erő, szellem, lélek!

A régiekhez ragaszkodó konzervatív intézmény talán lassan halad, lassan fejlődik, de fejlődése biztos.

A múltba néző kegyelet és büszkeség életadó forrása a jövő dicsőségének! S Lőcse házainak renezáncz homlokzata kőbe vésett dicsőséggént regélnek nagy időkről, nagy emberekről!

Lőcsén vagyunk; vártuk a királyt, a Felséges Úr azonban nem jött, de jött helyette egy szomorú hír, mely reáborítja a gyásznak sötét fátylát a ragyogó, ünneplő városra!

Szomorú hír; sötét, nehéz fátyol!...

Szombaton, f. hó 10-én este az iglói vasúti állomás tömve volt az érdeklődőkkel, kíváncsiakkal; az épület villamos-lámpák fényében úszott s e fénytengerben oly szépek voltak a lengő zászlók, címerek, transparentek, a fenyőgalykoszorúk, füzérek! Mintha a fenyő örökzöldje a hűség végtelenségét jelképezné!

Az állomáson rengeteg ember; a lőcsei viczinális vonatra egy órát kellett volna várnunk, fogadtunk hát egy bérkocsit, úgy hajtottunk be Lőcsére.

Ragyogó fény, lobogó zászlóerdő, diadalívek, hullámozó, nyüzsgő sokaság a városban. Az állomástól a város kapujáig vezető úton s a város főpiaczán is csupa zászló, diadalív, koszorúk; a százados házak lobogó- és lombdíszt öltének. A városháza gyönyörű épülete a fénytengerben középkori várkastélyként emelkedik ki komoly méltósággal; hatalmas oszlopait, párkányait fenyőgirlandok futják be, ölelik körül; a piacz közepén levő sétatér fái lampionokkal tele-

aggatvák, a fák mögött, a leányiskola falához támaszkodva a királyi sátor rejtőzködik szerényen, ebben fogják tartani az udvari ebédeket.

A vármegyeháza erkélyéről hatalmas nemzetiszínű lobogó hirdeti, hogy Lőcsének, Szepesvármegyének nagy napja van: Magyarország koronás királyát, szeretett fejedelmét várja vendégeül! A vármegyeháza van kiszemelve a király szállásául.

Az utczákon tengernyi nép hullámszik! itt van az egész vármegye, s a szomszédból, közelből, távolból is számosan; kíváncsi érdeklődéssel nézi a gyönyörűen feldíszített, kivilágított várost, olvassák a kapukon az elszállásolt magasrangú vendégek neveit. Az öröm, a hazafias lelkesedés élénksége, zaja mindenütt!

S akkor, midőn legnagyobb az öröm, a remény, legélénkebb a hazafias lelkesedés, a várakozásteljes érdeklődés; midőn öröme, szép napokra gondol mindenki: egy rettenetes hír terjed el, futótűzként. Suttogva, félve adják egymásnak az emberek. Hinni nem akarja, nem meri senki sem. Báró Beck vezérkari főnökhöz távirat érkezett 6 óra tájban, mely Erzsébet királyné halálát jelenté; rövidebb később egy más távirat kiegészíté az előbbinek szűkszavúságát, s hírül hozá, hogy Genfben egy anarchista gyilkos keze oltá ki szeretett királynénk életét!

Derült égből villámcsapás! A hír oly borzasztó, oly hihetetlenül rettenetes volt; megölve Magyarországon koronás királynéja, ki soha életében nem ártott senkinek, mentőangyala volt nemzetünknek, meggyilkolva idegenben egy anarchista gaz kezétől!

Elszorul a szív ily gonosztett hallatára s büntetésért, boszúért száll az égre fájó lelkünkben a sóhaj. Megdöbbenünk s tépelődve kérjük: igazság-e az, összeegyeztethető-e a világot alkotó és fentartó bölcseséggel, hogy egy ember, kiben csak vad indulat és rosszaság tanyáz, megölhet egy nőt, kinek lelke oly nemes, oly ártatlan, oly fenkölt, kit mindenki áld, tisztel és imád?!

Mily pokoli elme, vagy határtaian őrültség adhatta kezébe a gyilkosnak a végzetes fegyvert, a rettenetes kést; mily szomorú hatalma a végzetnek, mely kegyetlen kézzel facsarja, gyötri a nemzet szívét, lelkét, belemarkol egy nemzet életébe, hogy tönkretegye annak örömét, boldogságát?!

A szomorú hír ólomsúlylyal nehezedik a közönség lelkére, s az a tömeg, mely egy félóra előtt még az örömtől ujongott, mely lelkesedett a reménytől, hogy szeretett királyát vendégül ünnepelheti, most néma, csöndes és levert Elhallgat, elcsöndesedik a közönség, köny csordul ki a szemekből s az ember szeretne kalapot emelni ez előtt a némaságában, oly megható, oly fenséges, oly mély gyász előtt! Érzik másutt is e csapás rettenetes voltát, de sehol oly közvetlenül, mint épen itt; a legnagyobb öröm után a legmélyebb fájdalom, a felcsigázott vágy, remény után a legszomorúbb csalódás! A közönség elhallgat, a megyeháza erkélyéről bevonják a lengő nemzetiszínű lobogót s egy nehéz, komor gyászlobogót tesznek helyébe; még az este és korán reggel eltávolítják a házakról az ünnepi dísz — szomorú látvány — hisz a nemzet gyászban van, a király nem jön! Az udvari méltóságok csakhamar elhagyják a várost, melyben a legnagyobb ellentétek oly gyors egymásutánban, oly megrázó gyorsasággal váltották fel egymást s a város, a közönség a kétségbeesett fájdalom rabja lesz.

Megilletődve suddognak a rémes hírről s egy súlyos végzetről, mely a királyi házat sújtja könyörtelenül. Fájó szívvel sorolják elő, hány sorscsapást kellett az utolsó félszázadban szegény öreg királyunknak elszenvednie, s míg talán az első percekben e gyászesetet a maga lokális vonatkozásaiban érzi a közönség, csakhamar felvillan sejtelve annak, hogy mit vesztett evvel a nemzet, a haza!

Rossz időket élünk... rossz csillagok járnak...
Isten óvja nagy csapástól mi magyar hazánkat!

Dr. Meliőrisz Béla.

Szeptember tizedikére.

Bártfa környékén a múlt szombat óta
Völgyön és halmon szól siralmas nóta.
Zúg-búg az erdő és a sudar fák
Imbolygnak búsan, mintha mondanák:
„Miért nem jöttél ide is e tájra,
Hol érkezésed minden fűszál várja?
Dísz nincs, nincs pompa, egyszerű itt minden,
De a szeretet honol berkeinken.
A vasat itt csak munkás kéznek gyártják,
Nem hogy gyilokként nemes vérbe mártsák.
E földnek népe vérboszút nem forral.
Fogadtunk volna hűvös lombsátorral,
Patak üdítne, víg csörgésre kelve
S a rét virága illatárral telve.
Rigó, pintyöke álmódalt zenegne . . .
Mért is szakadtál messze idegenbe!

Mikrosz Béla.

A királyné Bártfán.

A kies bártfai fürdő sötétlő fenyvesei is szomorú gyászt öltöttek s a lombsátoruk alatt zokogó őszi szél szintén Őt siratja, a kit meggyászolni nincs elég fájdalunk, a kit megsiradni nincsen elég könnyünk soha!... Őt, a ki épen három éve múlt, oly annyira szívesen látott kedves vendége volt ennek a szép helynek; — Őt, a kinek ekkori itt időzéséről mondhatlanul becses, édes emlékeket őriznek vármegyénk történetének lapjai!...

Oly kifejezhetetlenül jól esik mostan, a mikor a bú, a bánat sötétje vesz körül mindnyájunkat, meg-lebbenteni az idő fátyolát ezek felett a szép napok felett s visszagondolni ezekre, a melyekhez fűződik kétségtelenül Bártfa-fürdő újabb fellendülése, a világ-fürdők sorába való emelkedése; a mely körülményt vármegyénk olyan büszke öntudattal, olyan jóleső érzéssel szemlél szüntelen!... Oh hadd lássuk ismét bár csak egy rövid pillanatra azt az ezerszer édes, fényes képet, mely Őt, a bálványozott királynét, itt tárja elénk e kies otthonunkban! Hadd nyújtsa ez az édes, fényes kép, legalább egy futó pillanatra, egy mosolygó, röpké sugárt, a gyász nehéz felhői között!

1895. július 2-án délután 5 óra 15 perczkor robogott be a királyné ő felségét vivő vonat, a szépen feldíszított bártfai pályaház elé, hol reá a hatóságok fejei várakoztak, a nélkül azonban, hogy — mint ez hivatalosan meg volt állapítva, — üdvözlés vagy fogadtatás lett volna. A fürdőbe minden feltűnés nélkül hajtattott be egy állandó szolgálatára kirendelt eperjesi bérkocsin, balján udvarhölgyével: *Mikes* grófnővel. Kiséretét képezték még: gr. *Bellegarde* főudvarmester, *Linger* kormánytanácsos, *Marino Marinakki* görög felolvasó s végül csekély számú szolgaszemélyzet. Udvari fogatot és konyhát nem engedett magával hozni s mikor még Bécsben értesült, hogy udvari szakácsot akarnak leküldeni, azt mondta a vele volt kormánytanácsosnak, hogy ez teljesen czéltalan lesz, mivel Bártfára jövetelénél első intézkedése az fog

lenni, hogy a szakácsot visszarendeli, mert ott olyan fürdővendég óhajt lenni, mint bárki más. Szállása a Deák-szállóban volt, a melyen azóta márványtábla hirdeti azt a szerencsét, hogy ez az épület ily célra szolgálhatott. A szállóban a királyné lakosztálya, legmagasabb kívánsága szerint, mindössze egy szalonból s egy öltöző- és egy hálózobából állott.

Megérkezésekor egy negyedórányi időt se engedett magának, hanem nyomban a források megtekintésére indult s mindjárt további hosszabb sétára ment, melyről visszatérván, *Szmrecsányi Fennvel*, a vármegye akkori főispánjával társalgott; majd ismét a hidegvíz-gyógyintézetet szerencsétette látogatásával.

És ilyen üdén, ilyen jól érezte magát ott időzésének egész ideje alatt. A kora hajnali órákban kelt mindig s a fürdő után nagyobb sétára indult és pedig rendesen magánosan. Délelőtt 10 óra tájban érkezett haza, honnét fél 1 óra tájt a nevéből elnevezett forráshoz ment, innét a görög felolvasónak kíséretében újabb hosszabb sétára indulván, mely rendesen csaknem délután 4 óráig eltartott. Fél 5 és 5 óra között már megint sétára kelt udvarhölgye kíséretében s erről esti 8 óra tájban érkezett haza; 9 órakor pedig rendesen álomra tért. Sétáit, a melyeket a legnagyobb kitartással és előszeretettel folytatott, esős időben is rendesen megtartotta, néha még oly kedvezőtlen időben is, a mikor senki se járt kint, csak maga a királyné. Legkedvesebb sétája a «Kőhegy» volt, a mely másfél óra járásnyira fekszik a fürdőtelep felett elterülő gyönyörű fenyvesben. Bártfa városát és nevezetességeit szintén többször kegyeskedett meg szemlélni s egy ilyen alkalommal felséges nevét be is jegyezte egy ősrégi könyvnek elsárgult lapjára. Ez az aláírás Bártfa városának hálás kegyelettel őrizett drága kincsét képezi. Zborót és vidékét szintén kegyeskedett látogatásával szerencsétetni.

A fürdői templomban Bártfa városa egy díszes oratóriumot állíttatott fel a felséges királyasszony számára, a melyben a magyar szent Erzsébetnek egy gyönyörű szobra van elhelyezve. Ezt Ő Felsége észrevétlenül több ízben meglátogatta; a szent-miséjét azonban a Deák-szállóban erre a célra berendezett külön teremben hallgatta végig, a bártfai prépost-plébános celebrálásával.

Leirhatatlan volt az a kegyessége, a melylyel itt időzése alatt mindenki iránt viseltetett. Mindenkinék a köszöntését a legszívesebben viszonzta s oly annyira finom és érzékeny lelkületét csupán a netalán figyelmetlen kíváncsiak és tolakodók bántották, vagy pedig az, ha csendőrt vagy rendőrt vett észre, mert nem akarta megengedni, hogy reá ilyképen őrködjének. Őh érezte az ő angyali jó szíve, hogy a mi szent magyar földünkön csakugyan nem kell felette őrködni senkinek, hiszen — a Mindenhatón kívül — őrködött felette ezen az édes földön, a melyen «kis lába nyomának a fű is örül»-t, őrködött felette a mi önfelelőzésre kész imádatos, tiszta szeretetünk!...

Hogy mennyire kegyes volt mindenki iránt, azt a legszebben jellemzi a kis pereczes-fiú esete, a kitől, ha sétája alatt vele találkozott, annyi kedvteléssel vásárolta a sóspereczet, el-elmosolyogván annak zavarán akkor, ha a perecz árát sokallotta s egy-egy fényes ezüst koronával fizette meg annak darabját. Ezeket «a királyné koronáit» kétszeres áron váltotta azután magához a fürdő közönsége.

Étkezését mindig egyedül költötte el; kísérete külön vendéglőben étkezett. Érdekes adatot képez e bártfai időzés keretében az a körülmény is, hogy a felséges Asszony számára a tejet *Sarkadi* felügyelőnek a tehene szolgáltatta s ezt a tehenet Ő Felsége, eltávozása előtt, megvétetvén, Schönbrunnba szállította. Mikor pedig arról értesült, hogy a tulajdonos az eladásnál a tehenért csupán annyit követelt, a mennyibe az állat ő neki került: azonnal külön összeget adományoztatott részére. A királyné étkezését, mely nagyjából csupán hideg ételekből állott, *Schubert* vendéglős konyhája szolgáltatta.

Hogy mennyire nem ellenszenvezett a közönséggel, s nem is kerülte az Ő legmagasabb személye iránt kellő figyelmet tanúsító embereket, azt bizonyítja az a körülmény is, hogy egy alkalommal, a mikor a «New-York»-kávéház teraszán cigány-zene játszott, Ő udvarhölgyével a kávéház előtt lévő sétatéren sétált s látható figyelemmel és kedvteléssel hallgatta a bús dallamokat. Ez volt az első eset, hogy fenséges fiának: Rudolf trónörökösnek halála óta zenét hallgatott.

A felséges Asszony itt időzése alkalmával dr. *Vályi*

János és Bubics Zsigmond püspökök tisztelgését is kegyeskedett fogadni s előttük teljes megelégedését fejezte ki a fürdőben való időzése felett.

A királyné Ő Felsége július hó 22-én utazott el, elutazása előtt *Szmrecsányi Jenő* akkori főispánt, valamint a fürdőigazgatót és fürdőorvost is fogadván, előttük is legteljesebb megelégedésének adott kifejezést. Elutazásánál kíséretében a vármegyét *Szinyei Merse István*, akkori alispán képviselte. Az udvari vonat este 10 órakor érkezett Abosra, a hol a királyné a pályaudvaron, vasúti kocsjában, töltötte az éjszakát. Korán reggel Poprádra utazott s innét a Tátrába szándékozott kirándulásokat tenni, melyek keresztülvitelében azonban a kedvezőtlen időjárás megakadályozta.

A királyné elutazásakor többen lettek díszes ajándéktárgyakkal kitüntetve s ebből az alkalomból nyerték legfelsőbb kitüntetésüket *Szmrecsányi Jenő* akkori főispán és *Szinyei Merse István* akkori alispán is. A Felséges Asszony nem feledkezett meg Bártfa város szegényeiről sem, sőt megajándékozta még a fürdőben zenélő cigányokat is.

Boldoggá tehet bennünket mindnyájunkat az az édes tudat, hogy Ő Felsége jól érezte magát körünkben s meg volt elégedve úgy a fürdőnek egészségére gyakorolt hatásával, mint az itt tartózkodással egyáltalában. Ennek legékesebben szóló bizonyítéka az volt, hogy mikor az akkori főispánt és alispánt, nyert legfelsőbb kitüntetéseik megköszönése végett, fogadta Ő Felsége a király, azt kegyeskedett a köszönetre válaszolni: «Örömmel tettem, mert a felséges császárné és királyné nagyon meg volt Bártfán elégedve!»

Ime mindez egy álom, — egy szép, egy édes álom nekünk sárosiaknak! Egy szép, egy édes álom, a melyet sokszor, nagyon sokszor fogunk lelki szemünk elé idézni a messze jövőben! Fájdalomtól dült hűséges lelkünknek örökké édes, örökké megbecsülhetetlenül drága emlékei lesznek ezek a szép napok!...

Dr. Horváth Ödön.

A legszomorúbb út és a temetés.

A tóparti város szeptember 14-én gyászházába öltözött. Genf népe már az est beállta előtt sűrű tömegben lepte el a feketével bevont szálló környékét s az utakat, melyen a menet elhalad. Több gyászkocsi a szebbnél-szebb koszorúkat vitte, közöttük a nemes genfi nők orchidea és pálmából font koszorúját. Nyolcz óra után lehozták a drága koporsót s nyomban megindult az ezüst csillagos fekete posztóval betakart halottas kocsi. Szótlanul kísérte a sok ezernyi tömeg a gyászmenetet, melynek soraiban a genfi követéségek, hatóságok, a szövetség és kantonok képviselői tündek fel. A pályaudvar előtt virágokkal díszített gyászsátor volt felállítva, melyen szomorúan lengett gyászfátyollal bevont nemzeti zászlónk is. E sátorban felállított ravatalra helyezték el a koporsót s miután a genfi főpap még egyszer beszentelte a halottat s a királyné kíséretének tagjai elbúcsúztak a szövetség-tanács és a kanton tanács tagjaitól, a gyászvonatra helyezték a koporsót s kihűlt szívű királynétt porhüvelybe is elhagyta a boldogtalan helyet — lelke már régen fönnjárt a magasságos égben. Hangos zokogás között, az összes harangok zúgása közben pont 9 órakor robogott el az udari vonat s útjában mindenütt a harangok és a nép siralma fogadta.

Bécs város utcáin óriási tömeg hullámozott s bár az udvari vonat megérkezése csak szeptember 15-én este 10 órára volt jelezve, már a kora esti órákban minden talpalatnyi földet elfoglalt a feketébe öltözött nép azokon az utakon, melyeken a királyné koporsóját a Burg kápolnájába szállították.

A nyugati pályaudvar megindító gyászpompával várta a vonat megérkezését. A főudvarmester, palotahölgyek, udvari papság, számos helyőrségi tiszt s a kirendelt dísz-század már 10 óra előtt megjelent s csakhamar zajtalanul érkezett be az udvari vonat; nem zavarta a nagy halott örök álmát. A dísz-század halk dobpergése elhangzott s beszentelés után megindult a gyászmenet a Hofburg felé. Az úton sorfalat állott a kirendelt gyalogság s halk zeneszóval, a közönség pedig kalaplevéve adta meg a tisztelgést. A Hofburgban felséges urunk, a főherczegek és főherczegnők fogadták a halottat s a szívtetpő viszont-

látás fájdalmas perczeinek elmúltával s a beszentelés elvégzésével egyedül maradt királyasszonyunk abban a csöndes kápolnában, hol érettünk annyit imádkozott egykor.

Ravatalra tették! Fekete a ravatal, fekete a padlótól a mennyezetig minden. A ravatal fölött nehéz bársony baldachin csüng alá; a koporsó mellett kivont karddal és alabárdokkal testőrök állnak díszőrséget Koronának, milliókat érő kincsek, drága klenódiumok vakító világossága sugárzik a ravatal körüli állványokról. A koporsó lábánál fenségesen egyszerű kereszt áll, mellette a fenség mulandóságának szimbolumai: fekete legyező, fehér női keztyű. Szebbnél-szebb koszorúk borítják a kápolna falait; a koporsó előtt csupán a hitvesi s gyermeki soha el nem múló, végtelen szeretetnek koszorúi láthatók.

A miniszteriumok, hatóságok, testületek, intézetek s vigasztalhatlan alattvalók koszorúit vitték egész napon át a kápolnába s nem volt szem, nem volt oly erős szervezet, mely képes lett volna megkönnyeztetlenül imáját elrebegni.

Künn a gyászoló nép várta a ravatalhoz való be-bocsátás elközeledtét s szótlanul nézték a hű magyar nemzet fiainak gyászát, mely ott ült a fájdalmas arczokon s mely külsőleg is a nemzeti gyászviseletben nyilvánult.

A nagy temetés napja is elérkezett. Szeptember 17-én délután fél négy órakor megkondultak a harangok s a fejedelmi gyászközönség a kapuczinusok kolostora elé vonul. Bánatosan zúg a Szent István-templom legrégibb és legnagyobb harangja, mely felejt-hetetlen trónörökösünket siratta utoljára. Ezalatt az udvari pap a Hofburgban még egyszer beszenteli a koporsót s a komornyikok és udvari inasok leemelik a ravatalról s a nyolcz fekete ló által vont gyászkocsihoz viszik. És a mikor a Burg kapuján kifordul a menet, az elfojtott fájdalom hangos zokogással reszketteti meg a levegőt. Ünnepestes lassúsággal vonul a koporsót vivő halottas kocsí, melyet nemes apródok égő viaszfáklyákkal kísérnek. Az arciere és magyar testőrség egy-egy szakasza lóháton követi a koszorúkkal telt gyászkocsikat s így ér a gyászmenet a templomhoz, hol az uralkodóház tagjai könnytelt szemekkel várják. Gruscha bitoros-érsek végezte itt a beszentelést, mely után a kapuczinus barátok a Libera hangjai

mellett fáklyákkal kezökben a kriptá felé indulnak, utánuk viszik a drága halottat, a kit közvetlenül a felséges úr követ kíséretével. Szivetrázó jelenet volt az utolsó ima, melyet a Rudolf trónörökös mellé helyezett koporsóra borulva rebegett. Visszavonult ezután királyunk, hű szövetségese a lovagias német császár kíséretében, a többi fejedelmi személyek és kísérettől követve.

Utánuk bezárult a halottak világának ajtaja, kiürült a kapuczinusok temploma s az óriási gyászoló közönség a legpéldásabb rendben széteszolt.

Egyházak gyásza.

Dr. Bubics Zsigmond v. b. t. t. kassai püspök emelkedett, hazafias hangon írott körleveleket intézett úgy papságához, mint híveihez, a melyekben megindítóan emlékezik meg a nemzet mély gyászáról az elhunyt királynét illetőleg s utasítást ad annak méltó kifejezésére nézve.

A lelkészekhez intézett körlevél szövege a következő:

«Tisztelendő Testvérek!

A mikor e lapok hozzátok elérkeznek, már meg-sirattuk mindnyájan a mi drága emlékü szeretett királynénkat, ki gyilkos kezek áldozatául a mai napon, Genfben elhalálozott.

Nemcsak a hódolat, melylyel Ő Felsége iránt vicseltettünk, de a szeretet is, melylyel az ő drága és szent személyét öveztük, teszi fájdalmas kötelességünk, hogy a dicső fejedelemasszony emlékének a tőlünk telhető legméltóbb módon áldozunk.

Intézkedtem az iránt, hogy székesegyházamban ünnepélyes gyászistentisztelet tartassék, melyre meghívandók úgy az összes polgári, mint katonai hatóságok, a Kassa város területén levő összes egyletekkel és intézetekkel egyetemben. Alábbi szózatomban a székesegyházban az ünnepélyes isteniszolgálat előtt lesz felolvasandó.

A többi összes plébániai és oly leányegyházi templomokban, valamint a hatóságom alá tartozó szerzetesi templomokban is, melyekben rendes vasárnapi isteni szolgálatot tartunk, alábbi szózatomban a lelkész urak e hónap 18-án a szószékből a rendes szentbeszéd

helyett olvassák fel a népnek, a körlevél végén levő imát térden állva elmondván, és hirdessék ki, hogy a felséges asszonyért tartandó ünnepélyes gyászistentiszteletet szerdán, e hónap 21-én fogják megtartani, és hívják meg erre a plébániáik területén levő összes hatóságokat.

Szeptember 24-én, szombaton tartassék egy második gyászistentisztelet, melyen részt fog venni a plébánia területén levő összes iskolák ifjúsága, tanítói és tanítónők vezetése alatt. Ezen gyászistentisztelet végeztével az ifjúság visszatérván az iskolába, ott a tanítók és tanítónők, s a hol lehet, maga a lelkész tartson beszédet az ifjúsághoz, vázolván azt a nagy veszteséget, mely hazánkat a megboldogult királyné halálával érte.

A vidéki templomokban úgy e hónap 18-án, mint 19. és 20-án az estvéli harangszó előtt fél óráig kongassanak minden haranggal a nemzeti gyász jelétül, hasonlóképen kellvén cselekedni a gyászistentiszteletek napján, ezeket megelőzőleg. A gyász-istentisztelet Requiemből és Liberából fog állani.

Az elhunyt nagy királyné emlékének megörökítésére, mint alábbi szózatomban olvashatjátok, elhatároztam azt is, hogy halála napján évenként, örök időn át, az egyházmegyei plébánia-templomokban, valamint a kassai püspökség fennhatósága alá tartozó összes szerzetesi templomokban, melyekben rendes isteni szolgálat tartatik, ünnepélyes gyázmise mondassék. Az erre vonatkozó intézkedéseket minden lelkész tegye meg a maga hatáskörében.

Foglaljuk mindennapi imáinkba a mi drága, nagy halottunkat, kérve Istent, részesítse őt a megdicsőült boldogságában.

Kelt Bécsben, az Úr 1898-ik esztendejében szeptember 10-én.

Zsigmond,

püspök.

A püspök ezenkívül igen emelkedett hangon írt szép körlevelet intézett híveihez is.

*

Dr. Vályi János eperjesi gör. kath. püspök hasonlóan szép körlevélben szólítja fel lelkészeit és híveit a nemzeti gyászban való részvételre s az elhunyt királyné áldott emlékének kegyeletes megőrzésére.

Körlevele a következően hangzik:

«Az eperjesi egyházmegye ft. lelkészkedő papságának!

Felséges Királyasszonyunk, a mindnyájunk által igaz alattvalói szeretettel és törhetlen ragaszkodással tisztelt Erzsébet Királyné, f. szeptember hó 10 én Genfben gonosz orgyilkosságnak esett áldozatul.

Mélyen megrendítő e csapás, mely Felséges Királyunkat szeretett hitvese s az egész osztrák-magyar monarchia népeit védő-asszonyuk, áldott jó királynéjok elvesztése által érte. Az Ő gyöngéd kezének nagy műve az új Magyarország; Ő adta vissza a magyar királyt nemzetének s a magyar nemzetet királyának; Felséges férjének támasza, őrző-angyala s boldogságának utolsó maradéka volt Ő; s a kinek élete utolsó idejében oly sok szomorúság, bánat és gyász jutott osztályrészül, annak ily könyörtelen halállal kellett az élettől megválnia.

Mi tehát, kik eme legmélyebb gyászban véghetetlen fájdalommal telt szívvel és örökölt törhetetlen hűséggel tekintünk a legmagasabb trón felé, egyesítsük imáinkat s kérjük a Mindenhatót, hogy Felséges Királyunk kimondhatatlan fájdalmát a megpróbáltatás emez órájában enyhítse s neki vigaszt nyújtson. Miért is ezen nagy gyász eset feletti bánatunknak méltó kifejezést adandók, ezennel elrendelem, hogy

1. székhelyemen, Eperjesen, f. hó 15., 16. és 17-én, vagyis csötörtökön, pénteken és szombaton háromszor napjában: reggel, délben és este a szokott órában a székesegyház harangjai egy félóráig szóljanak, s folyó hó 17-én, azaz szombaton a székesegyházban Istenben elhunyt Felséges Királyasszonyunk lelkiüdvéért ünnepélyes gyázmise tartassék;

2. a vidéki anyaegyházakban ugyancsak szombaton (17-én) gyázmise tartassék; a jövő hét hétfőjén, keddjén és szerdáján (19., 20. és 21-én) úgy az anya-, mint a fiókegyházakban a harangok az 1. pontban megjelölt módon napjában háromszor szóljanak s szerdán ünnepélyes gyázmise is tartassék panachidával és kiharangoztatással, melynek végeztével az előzetesen berendelt tanköteles gyermekek és szüleik a tanító vezetése alatt az iskola helyiségébe vonulnak, hol egy megfelelő gyászdal vagy a halottakért szóló tropár (Hlubinoju mudroszti) eléneklése után a helybeli lel-

kész úr, mint iskolaigazgató, méltatván a nemzetet ért megrendítő nagy csapást, Felséges Királyasszonyunk emlékét a szomorú alkalomnak megfelelő módon egy gyászbeszédben kegyeletes szavakkal az ifjúság lelkébe vésse s ezután a növendékek ismét a gyászdalt vagy a «Vicsnaja pamjaty»-ot énekeljék.

Eperjesen, 1898. évi szeptember hó 14-én.

János s. k.,

püspök.

*

Zelenka Pál, a tiszai ág. hitv. ev. egyházkerület püspöke, szintén lelkes körlevélben szól az egyházkerületében lévő összes egyházakhoz és tanintézetekhez, s a nemzet pótolhatatlan veszteségét ecsetelvén: intézkedéseket rendel el a gyász és a kegyeletes megemlékezés módozataira.

Körlevele a következően hangzik:

«Kegyelem és béke az Úrtól!

Dicsően uralkodó apostoli Királyunk Ő Felségét 45 évig boldogított nő, hazánk fejedelmi női erényekben gazdag koronás Királynéja a leggyászosabb módon fejezte be Genfben, folyó hó 10-én, áldásos földi életét.

Alkotmányos, bölcs és jó Királyunkat ért ezen mérhetlen csapás, sujtólag hat kettős birodalma összes népeire. Az egyetemes gyász sötétje teljesen elborítja hazánk magasságait és mélységeit. Hisz Isten küldte jó lélektől lett megfosztva elköltözése által nemzetünk. Mélyen érezte és hálásan fogadta annak mentve fenntartó és védve fejlesztő nyilvánulását mindig. Mélyen érzi most elköltözésének nagy horderejét. Mély aggodalommal tekint most ezen elköltözés nagy következményei elé.

A haza és nemzet sorsával összeforrt egyetemes egyházunk is jobbagyi hódolattal és áldó hálával bontja ki most gyászlobogóját; vallásos leborulással keresi a vigasz, erő és remény egyedüli égi kútfejét oltárainál s néma lemondással, miként törhetlen hűséggel Hazájához, Királyához, vesz ez egyetemes gyászban szíve szerint részt.

Vegyen valójában részt. Milliók sóhaja, áldása veszi majd illatár gyanánt szombaton, f. hó 17-én délutáni

4 órakor Bécsben azt a koporsót körül, melyben annyi áldást hozott, osztott és terjesztett felséges Királyné aluszsza immár az Úrhoz tértek boldog álmát csendesen. Legnehezebb ezen búcsúnál egyházunknak is van jogos helye. Ám foglalja el. Zengjen égi áldást a felkent királyné örökké ragyogó emlékére!

Végezze kegyeletesen ezen teendőjét minden egyház és iskola előjárósága és közönsége nemesen, szentélyeiben megható módon egyszerre.

Minden egyház tartson jövő szombaton, f. hó 17-én délutáni 5 órakor előzőleg egy óra hosszant harangoztatással emlék-istenitiszteletet, s a mennyiben az itt vagy ott nem történhetné meg, vasárnap, f. hó 18-án a délelőtti istenitiszteleten emlékezzék meg a dicsőült Királynéről s együtt dicsően uralkodó Királyunkról, Hazánkról méltóan.

Szünet legyen szombaton, folyó hó 17-én minden iskolában. Az ifjúsággal az istenitiszteleten résztvevő tanári vagy tanítói kar az istenitisztelet után tartson az iskola termében gyászünnepelet, s ebben a tanárok vagy tanítók egyike méltassa a Trónt és Hazát ért ezen csapás nagy voltát s vesse a nemzedék lelkébe kegyeletesen, megható módon, a nagy Királyné legnemesebb cselekedetek által valójában megszentelt emlékét!

Mutassa meg egyházunk népe egyetemesen most is, hogy a Trón, Haza és Nemzet ezen nagy gyászában tud résztvenni ép úgy, mint azok fenmaradásáért és jó sorsuk fejlesztéseért imában és munkában hevülni. Mutassa meg, hogy e mélységből is tud vallásos reménynyel feltekintve Istenhez, a mi Atyánkhoz forró imában felsóhajtani. S ez a feltekintés legyen örök hála, hogy ily Királynéval boldogítja hazánkat, ki sokszor vált döntő tényezővé államunk balsorsában, mindig szeretettel gondozta ennek közjavát s ép ezért méltó annak áldó emlékére! S ez a fohász legyen a próféta szava: «Király, örökre élj!» Legyen a nagy költő fohásza: Isten tartsd meg a királyt, tedd boldoggá e hazát!

Miskolczon, 1898. szeptember 12-én.

Zelenka Pál,
püspök.

Gyász-istenitisztelek.

A míg a nagy halott kiterítve feküdt a Burg kápolnájában s a míg a kapuczinusok templomában a megrendítő tragédiának utolsó felvonása is lejátszódott, vármegyénk és városaink gyásza megindító alakban nyert kifejezést mindenekfölött azokban az ájtatos gyász-istentiszteletekben, a melyeket vármegyénk összes templomaiban tartottak.

Eperjes sz. kir. város polgármestere az összes hatóságokhoz, felekezetekhez és testületekhez a következő meghívást intézte:

«*Meghívás.* Ő cs. és kir. Felsége Erzsébet királyné gyászos elhunytá alkalmából — mai napon megtartott rendkívüli városi képviselői közgyűlésünk határozata folytán — f. évi szeptember hó 17-én, szombaton délelőtti 9 órakor a r. kath. főtemplomban ünnepélyes gyász-istentisztelet (Requiem) fog tartatni, s erre a városunkban levő összes hatóságokat, felekezeteket és testületeket ezennel tisztelettel meghívjuk.

Eperjes város Tanácsa, 1898. szeptember 14.»

*

A temetés napján reggel 9 órakor zsúfolásig megtelt az eperjesi *róm. kath. plébánia-templom*, melyet a gyász-istentisztelet alkalmából az Oltár-egylet buzgó tagjai a legmélyebb gyász jelvényeivel díszítettek. A város, mint kegyúr meghívására megjelentek a vármegyei és városi hatóságok, intézetek, helyőrségi tisztikar, testületek teljes számban s valláskülönbség nélkül buzgó imával áldoztak elköltözött királynénk emlékének. A szent-miséét fényes segédlettel *Pletényi Endre* apát-plébános czelebrálta s a gyászdallamok felhangoztával könny borítá el a térdeplő közönség szemeit.

*

A szent-mise végeztével s a felállított ravatal körül a megható szertartás befejeztével az egész gyászoló közönség a *gör. kath. székes-templomba* vonult, hol *dr. Vályi Fános* püspök, a káptalan összes tagjainak segédletével, mutatta be a Mindenhatónak gyász-áldozatunkat. A harangok zúgása s a rendkívül megható ének-kíséret méltóképen jelképezte azt a mérhetetlen veszteséget, fájdalmat, mely eltöltötte az imádkozó közönség szívét.

*

Gyászistentisztelet volt e hó 20-án a Ferencziek templomában felséges királyasszonyunk gyászos elhunytá emlékezetére, melyen a helyőrség tisztikara és a legénység volt képviselve különösen. Az istentiszteleten *Kundrich Ivor* szt.-Ferencrendi áldozár funkcionált, ki magyar nyelvű hitszónoklattal és imával emlékezett meg elhunyt felséges királyasszonyunkról.

*

Az ág. hitv. ev. templomban szeptember 11-én, a vasárnapi istentisztelet alkalmával, ifj. *Draskóczy Lajos* lelkész gyönyörű imában emlékezett meg a néhány órával előbb elterjedt szomorú hírről s erőt és kitartást kért a Mindenhatótól dicső királyunknak arra, hogy ezt a mérhetetlen nagy csapást elviselhesse.

*

Az ág. hitv. evang. I. egyház tanácsa folyó hó 16-án tartott ülésében egyhangulag elfogadta *Kubinyi Albert* egyházi felügyelő kegyeletteljes szavakkal indokolt következő határozati javaslatát: 1. Ő felsége Erzsébet királynőnk megrendítő elhunytá fölött érzett lesújtó fájdalmit az egyház jegyzőkönyvének egy gyászlapján megörökíti. 2. Elhatározza, hogy a testvéregyházak gyászistentiszteletein magát képviselteti. 3. Elhatározza, hogy f. hó 18-án d. e. 10 órakor gyászistentiszteletet tart. 4. Felhívást intéz az egyház híveihez, hogy ők is csatlakozzanak a 30 napos gyászhoz. 5. Elhatározza, hogy Erzsébet királynéknak emelendő szobrára megfelelő összeggel járul.

*

Az eperjesi ág. h. ev. templomban szept. 18-án vette kezdetét a gyász-istentisztelet. Az egyháztanács nevében s határozatából *Kubinyi Albert* egyházfelügyelő gyászkeretes meghívóval hívta meg ez istentiszteletre az összes hatóságokat, intézeteket, a helybeli helyőrség tisztikarát s valamennyi testületet. Az ev. gyámintézeti nőegylet nemesszívű tagjai gyászfeketével vonták be a templom belsejét s a megjelent hatóságok és nagyközönség elhelyezéséről a koll. theol. ifjúság gondoskodott. Felhangzott a bánatos sirató-ének s mielőtt ifj. *Draskóczy Lajos* lelkész alkalmi szónoklatát megkezdte, *Grieger Tivadarné* úrnő felséges szóló-énekét hallgatá a gyászoló gyülekezet. Ez ének hangjai kimondhatlan hatást tettek a közönségre, melyet csak fokozott azon eszmegazdag, gyönyörűen kidol-

gozott s előadott szónoklat, a mit az eperjesi ág. h. ev. I. egyház fényes tehetségű papja, ifj. Draskóczy Lajos tartott. Verőfényes őszi nap sugározta be a templomból kiözlő gyászolókat s a szemekből záporként hullott a könny. *

Az eperjesi ág. hitv. ev. II. egyházközség is szép gyászistentiszteletet tartott f. hó 18-án, a melyen a nagy hatást tévő szónoklatot *Liptai Lajos* lelkész mondotta. *

Az eperjesi izraelita hitközség szeptember 22-én d. e. 10 órakor tartott gyászistentiszteletet a gyászdíszszel bevont sétatéri imaházban, a melyen a hatóságok, egyletek és intézetek képviselői és fényes közönség nagy számmal jelentek meg. Az istentiszteletnek, mely oly mély hatást gyakorolt a hallgatóságra, főpontja dr. *Aussterlitz Mayer* szépségeiben gazdag beszéde volt. *

Az eperjesi orth. izr. hitközség szeptember 22-én d. u. 4 órakor tartotta meg gyászünnepélyét új imaházában, a melyet a közönség ez alkalommal tekintetett meg első ízben. A villamos-lámpáktól ragyogó díszes imaházat kiváló gyászoló közönség töltötte meg, a mely emelkedett lélekkel hallgatta végig *Richter Á.* művészién szép énekét és magyar fordításban is kiadott szép imáit *

A sárosi ev. egyházmegye főesperese f. hó 14-én e következő tartalmú iratot küldte szét a hatósága alatt álló lelkészi hivatalokhoz: «Nagytisztelétű Lelkészúrnak! Az elhunyt jó Királynénk temetése f. hó 17-én d. u. 4 órakor lesz. Felhívom azon hazafias és kegyeletes cselekedetre, hogy akkor húzassanak meg egyházában a harangok s zengjen el a hívek ajkairól a templomban egy részvétteljes halotti szent ének és ima a sírba szálló áldott Honanyánk végtisztességére s emlékezetére. Kelt Budamérben, 1898. szept. 14-én. *Chotvács Endre*, főesperes.» *

Bárfán az összes templomokban szintén gyászistentiszteleteket tartottak, a melyeken a hatóságok, intézetek és testületek képviselői mind résztvettek. Szeptember 17-én, a királyné temetése napján, a plébánia-templomot helyettesítő Ferencziek-templomába sereglött össze a nagy számú gyászoló közönség. A tem-

plomban, a főoltár előtt, díszes ravatal volt felállítva, melynek rajzát Lange, főtemplomi építész rajzolta s melyet Kaprinai Mihály készített. A szentmisét *Körányi Antal* prépost-plébános nagy segédlettel végezte; az énekkar pedig megható gyászénekeket adott elő, ezek között különösen a felséges királynénak egy kis költeményét is, a melyet *Hemerka Ulrik* karnagy ihletéssel zenésített meg. A gyázmise után *Szokolszky Bertalan* káplán felolvasta Búbics püspöknek gyönyörű pástorlevelét, melynek elhangzása után a Libera következett.

Szeptember 18-án d. e. 11 órakor a bártfai ág. h. ev. egyházak gyászistentiszteletét tartották meg a feketével bevont templomban s *Szlabey Mátyás* és *Justh Alfréd* beszéde, illetve alkalmi imája voltak a szomorú ünnepély mélyen megható pontjai. A dalárda *Graeser Nándor* karnagy vezetése alatt szép gyászéneket adott elő.

A reá következő napon ismét az izraelita templom falai egyesítették Bártfa város szívből gyászoló közön-ségét, a melyek között lefolyt gyászistentiszteleten a gyászbeszédet *Halberstamm Mózes* főrabbi tartotta.

*

Kis-Szebenben megható gyászistentisztelet volt a temetés napján a róm. kath. templomban, a melyen a hatóságok, intézetek és testületek képviselői teljes számmal megjelentek.

*

A kis-szebeni ágost. hitv. evang. egyház-község folyó hó 18-án gyászfátyollal bevont és gyönyörűen feldíszített templomában a hatóságok és testületek részvétele mellett ő cs. és kir. felsége Erzsébet királyné emlékére ünnepélyes gyász-istentisztelet tartatott. Megható emlékbeszédet és imát *Dianiska Albert* lelkész mondott.

*

A budaméri ev. egyház már f. hó 11-én, a mint hírül vette a jó királyné szomorú esetét, kitűzte tornyára a fekete lobogót. Szombaton pedig, a temetés napján, egy óráig harangoztatott s valamint akkor, úgy vasárnap a drága halott emlékezetére, nagy közönség jelenlétében, gyász-istentiszteletet tartott.

*

A soóvári izr. hitközség f. hó 19-én tartotta boldogult királynénk gyászos elhunytá alkalmából a gyász-isteniszteletet. A hitközség összes tagjai, valamint a vendégek is, feketébe öltözve jelentek meg. Az imaház fekete drapériával volt díszítve. A szertartást az orth. izr. közp. iroda által kiadott utasítás szerint végezték. Az istenisztelet után gyászközségi gyűlés volt, melyen *Schulhoff Mór* hitk. elnök szívreható szavakkal adott kifejezést mély fájdalmának és gyászának. A közgyűlés ezután egyhangulag azt a határozatot hozta, hogy az ünnepeken szokásos halotti megemlékezésénél mindig a bold. királynénk lelki üdvösségeért az előirt ima mondassék.

*

A kis-szebeni izr. hitközség f. hó 24-én a nemzeti gyász alkalmából ünnepélyes gyászisteniszteletet tartott az ottani izr. templomban. Nagyszámú előkelő közönség, valláskülönbség nélkül, a kis-szebeni sz. kir. városi hatóság, a főszolgabírói, a járásbírói hivatalnokai, a tisztikar, a felekezetek lelkészei, a k. r. gimnázium tanári kara, az áll. elemi népiskola tantestülete és az izr. hitközség minden tagja jelen volt az ezen alkalomnak megfelelően feldíszített templomban. A gyászisteniszteletben résztvettek az említett tanintézetek izr. növendékei, a kiknek a hittani óra alatt bold. Felséges Nagyasszonyunk áldásos emlékezetét a hittanító szívbe véste. És valóban, azon mély áhítat, melylyel az isteniszteleten résztvett az ifjúság, tanúbizonysága annak, hogy a bold. Királynénk emlékezete mint szent eszme örökké élni fog szívében, lelkében. A gyászünnepegy egész lefolyása méltó volt a nemzet nagy és mély bánatához, méltó volt a kis-szebeni izr. hitközség általánosan ismert hazafiasságához.

Az igazságszolgáltatás gyásza.

A kassai kir. ítélőtábla elnöke a kerületébe tartozó törvényszékek elnökeihez a következő körrendeletet küldte:

«Abból az alkalomból, hogy Erzsébet királyné Ő Felségének szomorú elhúnytával az egész magyar nemzetre gyász borult, a kir. igazságügyminiszter úr a f. hó 13-án 3522. P. M. E. sz. a. kelt rendeletével a lesújtó gyásznak külső kifejezésére nézve az összes királyi bíróságokat és ügyészségeket illetően egyelőre következően rendelkezett:

A temetés és gyászünnepegy napján a bíróságok üléseket nem tartanak.

A bírósági székhelyen tartandó gyászünnepegyen a bíróságok és ügyészségek tagjai, a bíróság és ügyészség képviselőiben lehetően teljes számban, esetleg küldöttségileg jelennek meg.

A bírósági s ügyészségi épületekre fekete zászlót kell tűzni.

Az összes kiadmányok borítékozásánál fekete pecsétet s a két vagy több ívre terjedő kiadmányok összefűzéséhez fekete zsinórt kell használni.

Erről elnök urat, a f. hó 12-én 2958. eln. sz. a. kelt intévényemre vonatkozással, miheztartás és a vezetése alatti bíróság személyzetével sürgős közlés végett részemről azzal a megjegyzéssel értesítem, hogy a lesújtó gyász külsően abban is kifejezve leendő, ha az ítélőbírák és bír. hivatalnokok az ülések, tárgyalások és egyéb hiv. nyilvános működés alkalmával, fekete ruhát viselendnek. Kassán, 1898. szeptember hó 15-én. *Berczelly Jenő* s. k.»

Hatóságok gyásza.

Sárosvármegye rendkívüli közgyűlésére 13,778. sz. alatt *Tahy József*, a vármegye alispánja a következő meghívót bocsátotta ki:

«A tekintetes törvényhatósági bizottság valamennyi tagjának.

Erzsébet királyné Ő császári és királyi Felségén egy anarchista által törszúrás ejtettén, Ő Felsége e hó 10-én Genfben meghalt.

Midőn ezen minden igaz hazafit szíve legmélyéig megrendítő, következményeiben kiszámíthatatlan, imádatlalt határos szeretettel övezett dicső Királyunkat, szeretett Hazánkat ért súlyos csapást a legigazabb megilletődéssel közlöm, Főispán úr ő méltóságának megbízásából, az okozott mély gyász és sajtó fájdalom méltó kifejezése s a vármegye gyásza módozatainak megállapítása céljából, f. hó 16-án délelőtti 11 órakor a vármegyeháza tanácstermében tartandó rendkívüli közgyűlésre a tekintetes törvényhatósági bizottság tagjait tisztelettel meghívom. Eperjesen, 1898. évi szeptember hó 11-én.»

*

Vármegyei állandó választmány. A vármegye állandó választmánya f. hó 16-án d. e. fél 11 órakor ülést tartott *Szinyei Merse István* főispán elnöklete alatt, a melynek egyedüli tárgya az volt, hogy az elnök mély meghatottsággal telt előadása alapján tárgyalja azt a szépen megszerkesztett s a vármegye közönségének igaz kegyeletéhez, valamint eddigi tradícióihoz is oly egyaránt méltó határozati javaslatot, a mely a törvényhatósági bizottság fél óra múlva megtartott közgyűlésén volt bemutatandó. Nyert felvilágosítások alapján az állandó választmány a határozati javaslatot minden hozzászólás nélkül egyértelműlemmel elfogadta.

*

Sárosvármegye közönsége valóban impozáns és hagyományos honfiúi érzelmeihez teljesen méltó módon adott kifejezést annak a legőszintébb részvétnek, a melylyel a király, a nemzet, a haza mérhetlen nagy gyászában osztozik. A nemes gyászpompával ékített nagyterem e hó 16-án d. e. 11 órakor színültig megtelt a mély gyászba öltözött bizottsági tagokkal, a kik messzi vidékről is nagy számmal sereglettek egybe,

hogy résztvegyenek a vármegye szívének e hatalmas, fájó megdobbanásában. A karzatokat mély gyászbá öltözött hölgyek foglalták el. A gyűlést *Szinyei Merse István* a jelenlevők által állva hallgatott szép beszéddel nyitotta meg, a melyben oly méltóan mondotta el azokat a mélyen leverő érzelmeket, a melyek a királyhoz, a hazához és nemzethez oly törhetetlenül hű ez ősi vármegye minden polgárának szívét áthatják most, a keserű veszteség és megpróbáltatások e végtelen szomorú napjaiban. A mély meghatottságot keltő szép beszéd a következő volt:

«Tekintetes törvényhatósági bizottság!

Szeptember 10-ike nemzetünk történetében a legnagyobb gyásznapot fogja képezni, míg magyar szív dobog e hazában!

A rettenetes hír, mely imádva szeretett királynénk meggyilkoltatásáról szólott s melyet elhinni sem nem tudtunk, sem nem akartunk, rémes valóvá vált s ezért hívtam egybe a t. törvényhatósági bizottságot, hogy legmélyebb gyászunknak méltó kifejezést adhassunk.

A genfi rettenetes gyilkosság megrendítette az egész művelt világot s midőn az összes művelt népek millióinak szemében gyászkönny ül, mit érezzünk mi magyarok, a kik védőangyalunkat s imádott királyunk fenkölt hitvesét veszítettük el!?

Veszteségünket kimondani sem bírjuk s nincs külső gyász, mely fájdalmunkat méltóan kifejezhessel!

A mély s valóban országos gyász s a szemeinkbe tóduló könnyek jelképezik azon rettenetes s igaz fájdalmat, mely minden magyar szívét átnyilallotta! De a kimondhatatlan gyász nemcsak mély fájdalmunkat bizonyítja, hanem bizonyítja azon törhetlen hűségünket s alattvalói hódolatunkat, melylyel koronás királyunk felkent személye iránt viseltetünk s valóban meg kell döbbennünk, ha arra gondolunk, hogy határtalannak látszó fájdalmunk elenyészik azon veszteség s fájdalom nagysága mellett, a mely imádva szeretett királyunk bensejét dúlja!

Csakis hazafiúi kötelességünket teljesítjük tehát, midőn a szent emlék megörökítésén kívül ezen igaz s törhetlen hűségünket bizonyító érzelmeinket a legmagasabb trón zsámolyához juttatjuk, azon reményben, hogy legalább némileg enyhíthetjük az imádott király sajgó fájdalmát!

A míg magyar él e hazán, az elhunyt dicső királyné emlékét híven kell hogy őrizze s ezért nem szabad tanácstalanul elmerülnünk mély fájdalomunkban, hanem a valódi s mély gyász külső kifejezésén kívül oly alapításokat is kell tennünk, melyek örök időken hirdessék azt, mi volt Erzsébet királyné nekünk magyaroknak!?

Az állandó választmánynak ez iránt tett javaslatát az alábbiakban tisztelettel bemutatom.»

A beszéd végeztével felolvasta a főispán az állandó választmány által elfogadásra ajánlott határozati javaslatot, a melynek minden egyes pontja után a helyeslés tompa zúgása hangzott fel. Az egyhangulag elfogadott határozat szövege a következő:

«Sárosvármegye közönsége Ő császári és királyi Felsége Erzsébet királyné megrendítő haláláról a legmélyebb megilletődéssel értesülvén, imádvá szeretett királynéja, a haza védangyalának szent emlékét, elhunyt feletti legmélyebb gyászát s legigazabb fájdalmát jegyzőkönyvében megörökíteni rendeli s áthatva azon alattvalói hódolatteljes tisztelet-, szeretet- s ragaszkodástól, melylyel Sárosvármegye közönsége Király Ő Felségének felkent személye s a legmagasabb trón iránt mindenha viseltetik: Erzsébet királyné Ő Felsége elhunyt feletti határtalan fájdalma, gyásza s bánatának hű ecsetelése mellett, kifejezésre juttatva tántoríthatlan hűségét s imádásszerű szeretetét, legigazabb s legalázatosabb részvétének a legmagasabb trón zsámolyához való juttatására a nagyméltóságú m. kir. miniszterelnök urat felkérni határozza.

Elhatározza, hogy elévülhetetlen kegyelete jeléül Erzsébet királyné Ő Felségének ravatalára koszorút helyez s magát a f. évi szeptember hó 17-én megtartandó temetésen küldöttséggel képviselteti, mely küldöttség tagjaiul *Szinyei Merse István* főispán, dr. *Berzeviczy Albert* v. b. t. t. országos képviselő és *Ghüllány József* kir. tanácsos választatnak meg.

Elrendeli azt, hogy valamennyi vármegyei középületen 30 napon át gyászlobogó lengjen s összes hatóságai kiadványaikon hat hónapon át gyászpecsétet használjanak.

Kimondja, hogy a törvényhatósági bizottsági tagok a temetéstől számítandó 30 napon át gyászt viselnek.

Elhatározza, hogy a temetés napján tartandó gyász-

istenitiszteleten s összes gyászünnepélyeken a törvényhatósági bizottság testületileg vesz részt s felhívja az összes hatóságokat és községeket, hogy a mérhetlen nemzeti gyász nagyságához méltó gyászünnepélyeket rendezzenek s azokon testületileg vegyenek részt.

Hazánk Nagyasszonyának Budapesten közadakozás útján felállítandó szobrára a vármegye közönsége 1000 frtnyi összeget szavaz meg s a törvényhatóság területén a legszélesebb körű gyűjtést eszközölteti.

Elhatározza, hogy megdicsőült Királyasszonyunk emléke a vármegyeházának tanácstermében a késő utókor részére is látható módon megörökíttessék s megbízza a vármegye alispánját, hogy ezen határozat alapján a törvényhatósági közgyűléshez mielőbb megfelelő javaslatot terjeszsen elő.

Elhatározza, hogy azon feledhetetlen boldog időszak emlékének méltó megörökítésére, a melyet Ő Felsége, imádott Nagyasszonyunk, Bártfa-fürdőben eltölteni kegyes volt, elévülhetlen kegyelete s hálájának külső nyilvánulásaként ott megfelelő s maradandó emléket létesít, mely hivatva legyen a vármegye háláját s kegyeletét az utókor előtt is hirdetni.

Felhívja azért a vármegye alispánját, hogy a tárgyalásokat az illetékes tényezőkkel ejtse meg s a mód iránt részletes javaslatot tegyen.

A vármegye közönsége azonban a jótékonyság Nemtőjének emlékét a késő utókor számára maradandó alkotásokkal s alapítványokkal is megörökíteni kívánván, ezennel elhatározza, hogy egy Eperjesen létesítendő nagyobbszabású kózkórházra, mely «Erzsébet királyné» nevét viselje, 100,000 frtnyi alapítványt tesz s utasítja a vármegye alispánját, hogy a kórház ezen elnevezésének legmagasabb engedélyezése iránt a szükséges lépéseket haladéktalanul tegye meg s az alapítvány formai részére vonatkozó javaslatát a legközelebbi közgyűlés elé terjeszsze.

Elhatározza a vármegye közönsége, hogy a Sáros-vármegyei Jótékony Nőegylet árvaházánál 10 árvagyermek ellátása céljából 10,000 frtos alapítványát 15,000 frtra egészíti ki oly célból, hogy abból jövőben 15 árvagyermek láttassék el s a 15 alapítványi hely mindegyike örök időken át «Erzsébet királyné alapítvány» nevet viseljen; egyúttal utasítja a vármegye alispánját, hogy úgy az 5000 frt fedezése iránti javas-

latát, mint a nőegylettel kötendő egyezséget s az annak alapján szerkesztendő alapító-levelet mielőbb terjeszse be; az elnevezés legfőbb engedélyezését pedig haladéktalanul kérelmezze.»

Majd *Bánó Aladár* vármegyei főjegyző olvasta fel a vármegyének szépen megszerkesztett részvétfőliratát a m. kir. miniszterelnökhöz, a melyet a következő szövegben a gyűlés egyhangulag elfogadott:

*«Nagyméltóságú Miniszterelnök Úr!
Kegyelmes Urunk!*

A derült égből lecsapó villámnál súlyosabban sebezte meg szíveinket ama kezdetben hihetetlennek látszó rettenetes hír, mely felséges Királyasszonyunknak, hazánk imádva szeretett védőangyalának elhűnyt tudomásunkra hozta.

A gyilkos tör, mely nemzetünk nemtőjének szívébe hatolt, egyúttal e nemzet millióinak szívét beforrhatatlanul sebezte meg!

Avagy ki pótolhatja e nemzetnek a drága édes anyát, ki hú magyar népe minden öröme és bánatának oly igaz osztályosa volt, kinek szeméből csak a jótekonyság, szívéből csak az emberszeretet, minden tettéből csak a könnyőriületesség hintette áldásait mindenfelé!?

Kinek szíve nem rendülne meg azon megmérhetetlen fájdalom s azon kegyetlen sorscsapás láttára, mely rajongó szeretettel övezett agg királyunkat, a hitvesi női erények e mintaképétől, gondteljes élete vigasztalójától, minden öröme és bánatának leghívebb osztályosától oly kegyetlen módon fosztotta meg!?

E feletti megmérhetetlen néma bánatunkban első fohászunk önkéntelenül az Ég felé irányul s ott esdve kéri az Egek Urát: enyhítse fájdalmát imádott királyunknak!

Száítsák fel könnyeit hú népe millióinak elhulló könnyei! Leljen vigasztalást azon rajongó, imádásig menő szeretetben, törhetetlen hűségben és hálatelt ragaszkodásban, melylyel e honnak fiai mindenkor környezik! Könnyítse bánatát ama fájdalmas teher, mely e pillanatban mindnyájunk szívére ónsúlyként nehezül! Leljen megnyugvást a Gondviselés eme végzetében, mely a földi szenvedések ki tudja minő árjától oldozta fel megdicsőült hitvesét!?

E drága angyalnak szelleme hintse áldását fölként

fejére s adjon neki erőt, fejedelmi jogarának hazánk üdvére minél tovább való dicsőséges viselésére!

E megdicsőült szellem ihlesse meg felséges királyunk hű népei minden fiát és adjon mindannyiaknak elég erőt arra, hogy osztatlan rajongó szeretet, változhatlan hűség, önzetlen hazafiság, királyunk és hazánk boldogságának önfeláldozó előmozdítása által dicsőségesen trónoló királyunk Ő cs. és apostoli királyi Felségének uralkodói gondjait enyhíteni, célzatait előmozdítani s oly nehéz megpróbáltatásnak kitett s annyira megérdemlett boldogságát neki visszaszerezni s azt részére lehetőleg soká megőrizni soha meg ne szűnjenek!

Mély tisztelettel azon kérelemmel járulunk Nagyméltóságodhoz, hogy ebbeli, jegyzőkönyvünkben és sziveinkben egyaránt megörökített, mély fájdalmunkat és hódolatteljes részvétünket, alattvalói törhetlen ragaszkodásunk jeléül, Ő cs. és apostoli királyi Felsége legmagasabb színe előtt tolmácsolni kegyeskedjék!

Kelt *Eperjesen*, 1898. évi szeptember hó 16-án.

Sárosvármegye közönsége nevében: *Tahy Főzsef*,
alispán.

Végül a főispán a gyűlést, mely oly méltóan jutatta kifejezésre a vármegye közönségének legbensőbb érzelmeit, berekesztette.

*

A vármegyei közigazgatási bizottság tagjai, miként minden hónap 14-én, úgy ma is (szept. 14-én), megjelentek a vármegyei ház kisebb tanácstermében, csak hogy a szokottól eltérőleg: üggyiratok nélkül s valamennyien feketében. Főispán úr Ő méltósága az ülést megnyitván — hódolatteljes tisztelet jeléül állva meghallgatott — következő előterjesztést tette: A legmélyebb megrendüléssel vett ama borzalmas hír hatása alatt, hogy Ő Felsége, imádott Királynénk gyilkos merénylet áldozata lett, a mérhetetlen veszteség okozta mély gyász kifejezésére indítványozza, hogy a bizottság e rettenetes csapás fölött érzett legmélyebb gyászát jegyzőkönyvében megörökítve, tanácskozásait Ő Felsége Erzsébet királyné temetése utáni időig elnapolja. Mely indítvány a bizottsági tagok mindenike által érzett igaz gyászt híven kifejezvé, elfogadtatott.

*

A vármegye központi választmánya f. hó 16-án d. e. 10 órakor gyűlést tartott, a mely *Taky Főzsef* alispán mély meghatottsággal telt beszédéből vett tudomást az országot ért nagy veszteségről. A bizottság a gyászos hír hatása alatt ülését elhalasztotta s a rendes tárgysorozat elintézését ugyanaznap délutánra tette át.

*

Eperjes sz. kir. város polgármestere a következő gyászkeretes meghívót küldte a városi képviselőtestületi tagokhoz:

«Erzsébet magyar királyné, nemzetünk védőangyala meghalt! Jól tudjuk mi azt, hogy e gyászos hír minden magyar szívét mély fájdalommal tölti el s hogy e fájdalomban osztozik városunk lakosságának minden egyes tagja; hogy azonban ez érzelmeknek testületileg is kifejezést adhassunk, fölkérem a tisztelt városi képviselőtestületi tag urakat, hogy az e tárgyban f. évi szeptember hó 14-én d. e. 11 órakor megtartandó rendkívüli városi képviselői közgyűlésen részt venni sziveskedjenek. Eperjesen, 1898. évi szeptember 12-én.»

*

A városi képviselőtestületi tagok szeptember 14-én teljes számban gyűltek össze a városházának gyászlepelével bevont s a királyné gyászfátyolos képével ékesített díszteremben s *Mandics Ede* polgármester fájdalomtól meghatottan mondotta a következő meghatóan szép megnyitó-beszédet:

«Tisztelt Közgyűlés!

Rövid pár nap előtt a táviró és távbeszélő titokteljes sodronyain egy Hiób-hír kelt szárnyra, melynek hallatára megállt az ész, elzsibbadt a szív s milliók és milliók kebelét kimondhatatlan csüggedés, határtalan bánat s végnélküli fájdalom foglalta el.

Nem akartunk hitelt adni ez iszonyú hírnek, lehetetlennek tartottuk azt, hogy az a szent asszony, a ki amúgy is megjárta már a fájdalom Golgotháját itt e földön, bűnös merénylet tárgya lehessen; nem akartuk elhinni azt, hogy akadhat ember, ha még oly elvetemült vad gonosztevő is, a ki egy ily szentre merje emelni bűnös kezét; de kételkedésünk hasztalan volt.

Bármint óhajtottunk is — önmagunkat ámitva — kétkedni e borzasztó hír valóságában, bármint reménykedtünk is, hogy e vérfagyasztó hír csak egy rendkívüli nagy tévedés folyománya lehet, a bekövetkezett

ujabb és ujabb értesítések — fájdalom — csak az első szörnyű hír alaposságát konstatálhatták!...

Ő Felsége Erzsébet magyar királyné, hazánk, nemzetünk védőangyala meghalt!

Erzsébet!... a mi imádva szeretett királynénk, a mi büszkeségünk, a mi fénylő csillagunk, nincs többé!

Gonosztevő gyilkos kéz élesre fent tűre szúrta át nemes szívét, azt a szívet, a mely egész életén át csak jót tenni, csak szeretni, csak szenvedni tudott!

Óh Te szegény öreg Felséges Királyunk, oh te szegény magyar nemzetem... hát érhetett-e Téged... érhetett-e minket ennél nagyobb csapás?!

Most itt állunk, gyászba borult képed, mintegy ravatalod előtt.

Lelki szemeink előtt még egyszer elvonulnak a múltnak bűbajos képei.

Látunk gyönyörteljes ifjúságod egész megkapó fenségében, midőn a jóságos ajkaidról elhangzó első magyar szóval egy nemzet millióit bilincselted nemes, jó szívedhez, csupán azért, hogy e milliókat addig hordott bilincseitől szabadíthassad fel; látunk mint megkoronázott, fölkent Királynőnket, nemzetünk nemtőjét, kinek csak egy a vágya, egy az óhajta: boldogulva látni hű magyar népeit; ott látunk térdelni az egyszerű magyar nemes ravatalánál, könnyeid egybefolynak egy nemzet könnyével, de résztvevő gyászod egy nemzet könnyeit szárítja fel; és ime most a Te ravatalod előtt kell im megállanunk!

Szemeink könnyel telnek meg, elnémulunk, mert hisz szívünk fáj, fáj nagyon, majd megszakad a fájdalom óriási súlya alatt!

Hiszen Te voltál az az égi angyal, ki csak azért szállottál az égből alá e földre, ide miközénk, hogy kibékítsd az Uralkodót nemzetével, hogy áldó szent kezeddél fátyolt vonj a múltra s boldoggá tégy nemzetet és Királyt! S akkor, a midőn Te milliókat emeltél fel... elég volt egy gonosztevő tűre, hogy Tégedet örökre lesújtson!

Óh te iszonyú sors, te könyörtelen végzet... mért nem kimélted meg a jók Legjobbikát?! Mért engedted meg, hogy épen az hagyjon itt minket, a kire úgy neki, szegény megtört jó Királyunknak, mint nekünk, elárult nemzetnek oly nagy szükségünk volt?

Na Isten, esdve kérünk: tartsd meg nekünk s

őrizd meg Felséges jó Királyunkat, enyhítsd fájdalmát, gyógyítsd meg szíve vérző sebét, az ő hű magyar népe millióinak igaz fájdalmával. Jóságos Isten, véd meg nemzetünket!

Te pedig, megdicsőült drága nagy Halottunk, imádott Királynénk . . . légy áldva haló poraidban. Tekints le ránk onnan a megdicsőülésből, oltalmazd meg, véd meg Őt, földi életed szerető hű párját, a mi egyedüli reménységünket, védj meg minket, hű magyar népedet, légy a mi második Pátrónánk! Emléked úgyis élni fog késő századokon át, mindvégig, a míg csak e hazában egy magyar szív dobog!

Azután a közgyűlés a következő *határozati javaslatot* egyértelmű elfogadta:

«1. Mondja ki, Eperjes szab. kir. város képviselői közgyűlése, hogy Ő cs. és kir. Felsége Erzsébet királynénak, a magyar nemzet imádással párosult rajongó szeretettel körülvett védőangyalának, elhunytá alkalmából, igaz, mély fájdalmát jegyzőkönyvébe iktatja s felkéri vármegyénk főispánja Ő méltóságát, hogy mélyen érzett igaz fájdalmunk e kifejezését s jobbágyi hűségünk és szeretetünk sugalta bánatos részvétünket a nagyméltóságú m. kir. Belügyminiszterium útján a legmagasabb trón zsámolya elé juttatni kegyeskedjék.

2. Határozza el, hogy Ő Felsége elhunyt szeretett Királynénk lelki üdvéért a róm. kath. főtemplomban 1898. szept. 17-én d. e. 9 órakor ünnepélyes gyászsztentiszteletet tart s erre az összes hatóságokat, felekezeteket és testületeket meghívja.

3. Hívja fel a város közönségét, hogy a mai naptól kezdve a temetést követő 8-ik napig házait gyászlobogóval vagy egyéb gyász-díszszel lássa el, mi magunk pedig 30 napon át gyászt viselünk s hogy érzett mély fájdalmát ily módon külsőleg is kifejezésre juttatni sziveskedjék.

4. Mondja ki a közgyűlés, hogy az Erzsébet Királyné emlékének emelendő szobor költségeihez maga részéről is hozzájárulni kíván s az összeg mennyiségére vonatkozó javaslattétellel, valamint az itt meghozott határozatok végrehajtásával a városi tanácsot bízza meg.»

*

Eperjes sz. kir. város polgármestere a közgyűlési határozat értelmében a következő felhívást intézte a lakossághoz:

«*Felhívás* Eperjes sz. kir. város összes lakosaihoz!
Ő cs. és kir. Felsége Erzsébet királyné, Magyarország Védőangyala, a mi imádva szeretett Királynénk nincs többé!...

Gyilkos tör járta át nemes szívét, azt a szívet, a mely egész életén át mindig csak jót tenni, csak szeretni tudott. Fájó szívvel, könnytelt szemekkel álljuk körül mi — hű magyarjai — Felséges Nagyasszonyunk ravatalát, azt a ravatalt, a melyen e nemzedéknek kedvesebb halottja nem feküdt soha, s látva a megmáshíthatlan ténnyt: megtört szívünk elnémul bánatában.

Polgártársak!

Képviselési közgyűlésünk határozatából kifolyólag felhívunk: öltetek gyászt magatokra s házaitekra, lengjen az a gyászlobogó mindenütt, suttogja ez el azt, a mit mi fájdalomunkban tenni nem tudunk, hogy fáj, nagyon fáj a mi szívünk, mert az Ő halálával eltűnt a mi Védőangyalunk, letört a mi fejünk koronája.

Tartson e külső gyász mától kezdve a temetést követő 8-ik napig, szívünk gyásza úgyis megmarad mindörökké!

Eperjesen, 1898. évi szeptember hó 14-én.»

*

Bártfán, hol a szomorú hír szintén nagy meghatottságot keltett, *Rhódy Alajos* polgármester szept. 15-ére rendkívüli közgyűlést hívott egybe.

Az ódon városház tanácsterme feketébe öltözött városi képviselőkkel telt meg s a terem asztalára helyezték gyászkeretben s megkoszorúzva azt a lapot, a melyre Erzsébet királyasszony, mikor a városházát megsejmelte, áldott kezével a nevét írta rá.

A polgármester beszéde a következő volt:

«*Tisztelt Közgyűlés!* Mély gyász borult hazánkra és nemzetünkre. Hazánk és nemzetünk védőangyalának, Ő Felsége Erzsébet királynénak nemes szíve megszűnt dobogni; idegen földön gyilkos kéz kioltá drága életét.

A gyásznak, a fájdalomnak e nehéz napjaiban, a midőn bús harmóniában olvad egygyé az egész ország bánatos közfájdalma: a hódolatteljes tisztelet, a nagy kegyelet érzelmei indítanak minket is arra, hogy mély fájdalomunknak és hódoló részvétünknek adjunk kifejezést.

Áldott és szent legyen emléke a jóságos Királynénak, kinek fejedelmi erényei és nemes szíve annyi áldást árasztott a nemzetre és a hazára.

A mily igaz és el nem múló a hódoló ragaszkodás és szeretet, melylyel Őt a nemzet mindenkor környezte; a mily igaz és el nem múló a mi hódolatunk Ő iránta, kinek fejedelmi nemes alakját itt e teremben láttuk s kegyteljes szavait hallottuk: úgy lesz Ő áldva haló porában, áldva nemcsak általunk, hanem utódaink által is késő századokon keresztül, a míg csak e földön magyar szív dobog.

Lelkünk fohásza felszáll a Mindenhatóhoz: Kifogyhatatlan kegyelmével adjon Felséges Urunk Királyunk megtört szívének enyhet, megnyugvást és vigasztalást.»

Erre felolvasta a következő javaslatot:

«Mondja ki a Közgyűlés, hogy

1. Ő Felsége szeretett Királynénk emlékét mai ülésünk jegyzőkönyvében megörökíti és abban a város közönsége legmélyebb fájdalomának kifejezést ad;

2. hogy Ő császári és apostoli királyi Felségéhez, legkegyelmesebb Urunk, Királyunkhoz e város közönségének mélyen érzett fájdalmát, hódolatteljes részvétét és egyúttal változhatatlan hűségét, ragaszkodását és szeretetét tolmácsoló feliratot intéz, főispán ő méltósága útján;

3. hogy Istenben boldogult Királyasszonyunk temetése napján, szeptember 17-én, szombaton d. e. 9 órakor a Ferencz-rendiek templomában tartandó gyászistenmisztelen testületileg részt vesz s erre a helybeli hatóságokat, testületeket, tanintézeteket meghívja;

4. hogy az új kórház a Felséges Asszony emlékére örök időkre «Erzsébet kórház»-nak nevezi el; ennek engedélyezését a legmagasabb helyen kérelmezni fogja;

5. hogy az Erzsébet királyné-szoborra 100 koronát szavaz meg;

6. hogy tisztviselői a temetés napjától számított 30 napon át gyászt viselnek s ezen idő alatt a nyilvános vigalmak tartása nem engedélyeztetik.»

A közgyűlés a javaslat valamennyi pontját egyhangú helyesléssel elfogadta.

*

Kis-Szeben sz. kir. város képviselőtestülete e hó 14-én tartott rendkívüli gyászgyűlést, a melyet *Eiszelt Antal* a következő beszéddel nyitott meg:

«Mélyen érezzük azon az egész világra szóló nagy szerencsétlenségnek lesújtó és szívetrázó hatását, mely igaz alattvalói hűséggel szeretett Királyasszonyunkat idegen országban, távol hazánktól érte s anarchista gyilkos kéz által oltotta ki áldásteljes életét. A nyelv gyenge, a szó csekély arra nézve, hogy ezen gyászos esemény fölött annyira érzett fájdalmat itt méltóképen kifejezhessük! Ki volt Erzsébet királyasszonyunk Ő Felsége a magyar nemzetnek, szeretett hazánknak, — azt mindnyájan jól tudjuk; nemes emberi tulajdonai, erényei oly kiválóak, oly tündöklők, hogy azokat itt eléggé magasztalni nem bírjuk! A vesztés, mely elhunytával dicsően uralkodó királyunk Ő Felségét, édes hazánkat és nemzetünket érte, pótolhatatlan; — a seb, melyet ezen gyászos esemény szíveinken ejtett, gyógyíthatatlan! Vigasztalást nekünk egyedül a hit nyújthat, a mely mindenkit, tehát minket is túrni és szenvedni megtanít!

Fájdalmunkat növeli még inkább azon aggasztó körülmény, hogy dicsőségesen uralkodó királyunk Ő Felségének gondteljes fejére ezen újabb teher nehezedett le s ezáltal áldásteljes munkássága természet-szerűen megbénul; hogy annak a kimagasló egyénnek, kit mindnyájan hű alattvalói hódolattal, mélyen tisztelve szeretünk, a sors kegyetlen keze által reámért nagy fájdalmat s lelki bánatot kell majd elviselnie!

A város képviselőtestülete és az összes városi hatóság érzelme megnyilatkozik, midőn kijelentjük, hogy ezen szerencsétlenség fölött leirhatatlan keserves fájdalmat érzünk! Ő Felsége, dicsőségesen uralkodó legalkotmányosabb királyunk legnagyobb fájdalmában mindannyian őszintén osztozunk s esdve kérjük a Mindenhatót, hogy vegye kegyelmébe elhunyt felejtetlen királyasszonyunkat s adjon neki örök nyugodalmat! Áldja meg királyunk Ő Felségét ép testi és lelki erővel ujonnan, hogy ezen nagy lelki fájdalom elviselhesse és legyőzhesse, s hogy áldásteljes királyi tevékenységét, népei boldogítására, még évek hosszú során át zavartalanul és kifogástalan egész-ségben gyakorolhassa. Éljen a király!»

A gyűlés a polgármester indítványára kimondotta, hogy:

1. A királyné elhunytá felett érzett mély fájdalmát jegyzőkönyvbe igatja;
2. a temetés napján tartandó gyász-istentiszteletken testületileg résztvesz;
3. a temetés napjától számított 30 napon át minden nyilvános multság szüneteljen;
4. a nemzet által emelendő szoborhoz 100 frttal járul.

*

Az eperjesi ügyvédi kamara választmánya Erzsébet királyné elhunytá alkalmából 1898. évi szeptember hó 16-án d. e. 10 órakor rendkívüli ülést tartván, *Kubinyi Aurél* kamarai elnök, a mély gyászban megjelent választmányi tagok előtt fájdalmasan emlékezett meg azon pótolhatatlan veszteségről, mely imádott királynénk elhunytá folytán hazánkat érte.

Egyhangulag elhatározta ezután a kamara választmánya, miszerint:

1. a rajongásig szeretett királyné gyászos elhunytá alkalmából a kamarai választmány mélyen érzett őszinte részvételének ad kifejezést, ezt jegyzőkönyveiben megörökíti és felkéri a m. igazságügyi kormányt, miszerint a kamara érzelmeit a legmagasabb trón zsámolyához is juttatni kegyeskedjék;

2. a kamara testületileg részt vesz mindazokon az ünnepélyeken, a melyek szeretett királynénk elhunytá alkalmából városunkban megtartatni fognak;

3. felhatalmaztatik a kamarai elnökség, miszerint a kamarai nyugdíjalapból megfelelő összeggel járuljon hozzá az áldott emlékü királyné emléksobrának költségeihez.

Intézetek gyásza.

A tiszai ág. hitv. ev. Kollégiumnak f. hó 11-ikére tűzött megnyitó-ünnepélyét — a gyász hír vételének megrendítően szomorú benyomása alatt — a Kollégium felügyelősege és igazgatósága elhalasztotta.

*

A Kollégium végrehajtó-bizottsága f. hó 15-ikén a nagy nemzeti gyászeset alkalmából dr. *Schmidt Gyula* koll. felügyelő elnöklete s megható beszédjének hatása alatt tartott rendkívüli ülésében egyhangulag a következő határozati javaslatokat fogadta el:

Mondja ki a koll. végrehajtó-bizottság, hogy a király, a haza és a nemzet nagy gyászában egész szívvel-lélekkel osztozik;

hogy helyeslőleg tudomásul veszi amaz intézkedést, mely szerint a f. hó 10-ére kitűzött koll. megnyitó-ünnepély elnapoltatott s felhívja a közös tanári értekezletet, hogy ez ünnepély megtartásának idejét legközelebbi ülésében határozza meg;

hogy a temetés és a gyászünnepély napján az előadások a koll. összes tanintézeteiben szünetelnek;

hogy közös koll. gyászünnepélyt rendez, a melyre nézve az egyházkerületi hatóság intézkedéseinek megfelelőleg a szükséges lépések megtételét a dékánokkal és igazgatókkal egyetértőleg a közös tanári értekezlet megállapodása értelmében a koll. igazgatóra bízza;

hogy a helybeli hatóságok és egyházfelekezetek által rendezett gyászünnepélyeken magát képviselteti;

s hogy Zelenka Pál egyházkerületi püspök útján feliratot intéz a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úrhoz s őt érzelmeinek a legmagasabb trón előtt is leendő tolmácsolására fölkéri.

*

A tiszai ág. hitv. ev. egyházkerület eperjesi Kollégiumának f. hó 13-ikán d. u. 4 órakor tartott közös tanári értekezlete dr. *Szlávik Mátyás* koll. igazgató elnöklete alatt Erzsébet királyné, Magyarország jóságos Nagyasszonyának orgyilkos kéz okozta elhúnyta feletti mély bánatát jegyzőkönyvileg fejezi ki s kimondja:

a) hogy a király, a haza és a nemzet nagy gyászában egész szívvel-lélekkel osztozik;

b) hogy a temetés és gyászünnepély napján (melyre az egyházkerületi hatóság intézkedése bevárando) az előadás a Kollégium összes tanintézeteiben szünetel;

c) hogy egy közös kollégiumi *gyászünnepély* megtartására az igazgató a dékánok és igazgatókkal egyetértőleg a szükséges lépéseket tegye meg.

*

A tiszai ág. hitv. ev. egyházkerület eperjesi Kollégiumának közös gyászünnepélyét f. év október hó 2-án (vasárnap) d. e. 11 órakor tartják meg a Kollégium dísztermében.

*

Az eperjesi ág. hitv. ev. jog- és államtudományi kar dékánja a f. hó 12-én d. e. 10 órakor tartott tanár-

kari gyűlésben megrendült szívvel s hazafiúi fájdalommal jelentette a mélyen megilletődött karnak, hogy Erzsébet királynénk, nemzetünk védőangyala f. hó 10-én Genfben orgyilkoskéz áldozatává lett és hogy az összehívott rendkívüli tanárkari ülésnek egyedüli tárgya e megrázó csapás folytán ért kimondhatlan gyászunk módozatainak a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter alábbi távirata értelmében leendő megállapítása:

«63,346. szám. Ágost. hitv. ev. jogakadémia, Eperjes. Felsőes Királyasszonyunk, minden magyar szívnek közös, igaz és nagy bánatára, rút orgyilkosságnak esett áldozatul. A lesújtó gyásznak külső kifejezésére nézve a rendelkezésem és vezetésem alatti minden fokozatú tanintézeteket illetőleg a következőket rendelem: 1. A temetés és gyászünnepély napján az intézet működése szünetel. 2. Az egyes hitfelekezetek által tartandó gyászistentiszteleteken az ifjúság vegyen részt és utána az intézet gyászünnepélyt tartson, a melyen az intézetnek egyik tanára, illetve tanítója a nemzeti csapás nagyságát méltassa s elhunyt királynénk emlékezetét a megrendítő szomorú alkalomnak megfelelő módon kegyeletes szavakkal az ifjúságnak lelkébe vesse. Felhívom az igazgatóságot, hogy ennek értelmében azonnal rendelkezék. *Wlassics Gyula.*»

A dékán javaslatára a gyűlés fájdalmas érzéssel kimondotta, hogy:

«A kar a legmélyebb hazafiúi megilletődéssel és fájdalommal fogadja a rettenetes hírt, mely a nemzet valóságos védőangyalának: Erzsébet királynénak orgyilkos kéz által történt elhunytáról értesít s honfiúi hűséggel telt szívvel örökíti meg legmélyebb bánatát, e mondhatlanul nagy csapás felett, jegyzőkönyvének lapjain.

Kijelenti, hogy a király, a haza és a nemzet mértetlen gyászában egész szívvel és lélekkel osztozik.

Kimondja, hogy: 1. a temetés és a gyászünnepély napján az intézet működése szünetel; 2. hogy a városban tartandó gyászistentiszteleteken és gyászünnepélyeken a jogakadémia ifjúságával együtt küldöttségileg részt vesz; 3. hogy felkéri a kollégiumi igazgatót arra, hogy egy közös kollégiumi gyászünnepély tartására a szükséges lépéseket mielőbb tegye meg.

Végül megbízza a gyűlés a dékánt azzal, hogy e határozatok felől nyomban a jelen gyűlés után a vallás-

s közoktatásügyi m. kir. minisztert, nemkülönben Zelenka Pál tiszaí egyházkertületi püspököt hivatalos távirat, illetve jelentés alakjában értesítse s a kar érzelmeinek a magas trón zsámolyánál leendő tolmácsolására a minisztert a kar nevében haladéktalanul kérje fel.»

*

A koll. theologiai testület, mely *Dedinszky Aladár* elnökölete alatt f. hó 12-ikén a jelen tanévre is megalkult, a kegyeletes fájdalom és részvét jeléül, mely drága királynénk tragikus elhúnytával nemzetünket érte, egyhangulag elhatározta, hogy 30 napig gyászt visel s fájdalomnak jeléül jegyzőkönyvében külön lapot szentel.

*

A jogakadémia ifjúsága f. hó 12-én d. e. $\frac{1}{2}$ 11 órakor, dr. *Horváth Ödön* egyet. m.-tanár, jogkari dékán elnökölete alatt tartott ünnepélyes rendkívüli gyűlésben foglalkozott a bánatteljes gyász módozatainak megállapításával. A néma fájdalom könnyeket csalt a teljes számban megjelent ifjak szemeibe, kik állva hallgatták meg a borzasztó hírt. Az ifjúság az alábbi határozatot hozta:

«A jogakadémia ifjúsága a legmélyebb hazafiúi megilletődéssel fogadja a rettenetes hírt, mely a nemzet igazi Védőangyalának, imádatos szeretettel szeretett Királyasszonyunknak orgyilkoskéz által eszközölt gyászszos elhúnytáról értesít s honfiúi hűséggel, odaadó önfeláldozással telt szívvel örökölti meg legmélyebb bánatát, ez elgondolhatatlanul nagy csapás felett, jegyzőkönyvének lapjain.

Kijelenti, hogy Ő Felségének, a legalkotmányosabb dicső királynak, valamint a hazának és a nemzetnek mérhetetlen gyászában egész szívvel és lélekkel résztvesz, s gyászának külső kifejezéséül, a halál napjától számítva, egynegyed évig a balkaron gyászjelvényt visel.

Kijelenti, hogy a Kollégium falain belül rendezendő gyászünnepélyen testületileg résztvesz s az ennek rendezésével megbizottaknál kérni fogja azt, hogy az ifjúságnak az ünnepély műsorában is megfelelő szerep biztosíttassék.

Kijelenti, hogy a városunkban tartandó összes gyásztisztiszteleteken és gyászünnepélyeken testületileg, vagy a mennyiben ez nem volna lehetséges, küldöttségileg résztvesz. E küldöttségek összeállítására és vezetésére Szentiványi Ferencz, Mandics Dezső és Osztermann Ernő joghallgatókat kéri fel.

Felkéri dékánt, hogy e megállapodásokról a vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztert nyomban a jelen értekezlet megtartása után hivatalos táviratban értesítse s az ifjúságnak benső érzelmeit kifejezésre juttatván, felkérje őt arra, hogy az ifjúságnak ezeket az odaadó érzelmeit a magas trón előtt tolmácsolni kegyeskedjék.

Táviratot intéz a budapesti és a kolozsvári egyetemek, valamint a jogakadémiák ifjúságához, a melyben hozott határozatainak lényegét közli.

E határozatainak esetleg bármi tekintetben szükségessé válandó kiegészítésére nyomban újabb értekezletre jön össze, melynek összehívására a dékánt kéri fel.»

E határozatok alapján a dékán a következő táviratot küldte a miniszterhez:

«Nagyméltóságú dr. *Wlassics Gyula* miniszter úrnak, Budapest. A vezetésem alatt álló ősi jogakadémia tanári kara és ifjúsága elnökletem alatt ma tartott ülésében meleg hálával fogadta Nagyméltóságodnak hivatalos táviratát s a legbensőbb és legodaadóbb honfiai bánattól eltelve vett tudomást a rettenetes eseményről, a mely felséges Királyasszonyunk halálával a trónt, a hazát és a nemzetet oly mérhetlenül mély gyászba borította. A nemzeti gyászban való részvételre, Nagyméltóságod távirata értelmében, azonnal lelkünk egész odaadásával megteszszük a szükséges intézkedéseket, de szükségét láttuk annak is, hogy a mi legbensőbb gyásznak és fájdalomunknak magukból e rendkívüli gyűlésekből Nagyméltóságod előtt kifejezést adjunk s felkérjük Nagyméltóságodat arra, hogy ezeket az érzelmeinket a legmagasabb trón számolyához juttatni méltóztassék! Az eperjesi jogakadémia tanári kara s ifjúsága nevében: dr. *Horváth Ödön*, dékán.»

*

A koll. főgimnázium és tanítóképző ugyancsak a nagy gyásznapon, Erzsébet királyné temetése napján és órájában tartotta meg gyászünnepélyét. Az elsőn *Szánik Ernő* énektanító vezetése mellett az ifjúság egy alkalmi éneket énekelt s *Frenyó Lajos* vallás-tanár meghatóan imádkozott. Hogy mi volt Erzsébet királyné a magyar nemzetnek s milyen emlékeket vigyen magával az ifjúság e gyászünnepélyről? — azt *Gömöry János* főgimnáziumi történet- és irodalomtanár fejtegette a meghatottság hangján. Nyomban utána a tanítóképző tartotta meg gyászünnepélyét. *Liptai*

Lajos ev. lelkész és vallástanár szép alkalmi fohásza s az ifjúsági zenekar alkalmi gyászéneke után *Perényi Vilmos* igazgató méltatta találó vonásokkal a nagy gyásznapot és Erzsébet királyné emlékét. A Himnusz volt a gyászünnepély záró pontja. Úgy az éneket, mint a zenedarabot *Kapi Gyula* tanár vezette. Mindkét ünnepélyen a tanári kar és az ifjúság teljes számmal vett részt s többen a Kollégium többi tanintéze-
teinek tanárai közül is megjelentek.

*

A Kollégium gyászünnepélye. A Kollégium tanárkara és ifjúsága f. hó 2-ikán délelőtt 11 órakor tartotta a díszteremben Erzsébet királyné emlékére a maga gyászünnepélyét, jóllehet a Kollégium mind a négy tanintézetében megtartattak az illető intézetek külön ünnepélyei, vagy gyász-gyűlései. Az országos gyász miatt elhalasztott megnyitó-ünnepély folytán maradt ily későre ez, s méltó befejezését képezte a városunkban hatóságok, felekezetek és testületek által rendezett ilynemű gyászünnepélyeknek. A tanárkaron, az ifjúságon és a koll. igazgató-választmány tagjain kívül e megható gyászünnepen városunk közönsége s az összes polgári és katonai hatóságok, nemkülönben a felekezetek és tanintézetek gazdagon voltak képviselve. Ott láttuk *Szinyei Merse István* főispánt, *Tahy József* alispánt, *Frank* ezredes, illetve *Kálnay* őrnagy vezetése mellett a közös- és honvéd-tisztikart, *Mandics Ede* polgármesterrel az élén a városi, *Palugyay Gusztáv* törvényszéki elnök vezetése mellett a bírói, *Almássy Andor* erdőtanácsos és *Harmancsok György* bányafőnök vezetése mellett az erdészeti, illetve bányászati tisztikart, *Hoffmann Mór* kir. pénzügyigazgatót, *Kotradov Mihály*, *Kovaliczky Kornél* és *Sass Bertalan* kanonokokat, *Matavovszky Béla* helybeli és *Nemes Lajos* zempléni tanfelügyelőket, a gör. kath. theol. és preparandiai tanári kart, *Láng Mihály* igazgató vezetése alatt a kisdédóvónóképző-intézet tanárkarát, *Kubinyi Albert* egyházfelügyelőt, *Draskóczy Lajos*, *Liptai Lajos*, *Novák Mihály* ev. lelkészeket, dr. *Janicsek* kir. kath. főgimn. tanárt és másokat. A hölgyek s közöttük a *Sárosvármegyei Jótékony Nőegylet* képviselői, belépő-jegyekkel a karzaton foglaltak helyet. A rendezés körül az igazgatónak *Engler L.*, *Jamniczky I.*, *Jamniczky Gy.*, *Szlopovszky K.*, *Járossy M.*, *Krafta N.* theologusok és *Menesdorfer B.*, *Gasperik J.*, *Legeza J.*

joghallgatók voltak segítségére. A magasztos ünnepély, mely minden pontjában fényesen sikerült, Kapi Gyula tanár vezetése alatt egy alkalmi énekkel kezdődött, melyet a tanítóképző-intézet énekkara adott elő. Ezt követte *Dedinszky Aladár* IV. éves theologus komoly alkalmi imája, a melyet állva hallgatott meg a díszes közönség. Következett dr. *Szlávik Mátyás* koll. igazgató gondolatokban gazdag s figyelemmel hallgatott emlékbeszéde, mely egész terjedelmében a következően hangzott:

«Mélyen tisztelt gyászoló közönség!

«Egy szó nyilallott a hazán keresztül! Egy röpke szóban annyi fájdalom!» Királyasszonyunk meghalt!... Hazánk és nemzetünk valóságos jószellemét, igazi védőangyalunkat veszítettük el Benne!

Oh, mennyire igaza volt jószágos királyunk Ő felségének, a mikor a fájdalomtól zúzott szívének mély gyászában is reánk gondolva — leghívebb nemzetére — ajkait az a sóhajta hagyta el, hogy: «Méltán siratják a magyarok a királynét, mert benne legjobb barátjukat veszítették el!»

Igen!... Legjobb barátunk volt ő mindig!...

Csakugyan reszketünk egész lényünkben, — megrendül kebelünkben a szív, könnybe lábbadt szemünk előtt homályba borulnak a gondviselés útjai, midőn meg kell vallanunk, hogy «Leesett a mi fejünknek koronája!», — hogy rajongással szeretett felséges királynénk, nemzetünknek boldogító, jószágos nemtője, ott a távol Svájcznak szabad földén, orgyilkos kéznek esett áldozatul! Oh! Úgy rémlik előttünk, mintha kizökkent volna mederéből és visszafelé rohanna az idő, mintha a görög tragédiák rég letűnt világából rémítően szállana ki a sötét balsors, az ádáz végzet zordon hatalma!... Milliók hálája, egy nemzet örökké hív kegyelete, odaadó szeretete, mely szüntelenül körül lengette királyi alakját s buzgó fohászaival, áldásaival kísérté lépteit ott a távol idegenben is, hol búsan bolyongott, mint egy «emberektől elbújdosott fájdalom», mindez nem tarthatta vissza fölönt dicső lényétől az ólálkodó gonosznak démoni hatalmát!...

Az a ravatal, a melyre őt fektettük, — jól mondotta a koszorús költő — «többet beszél nekünk, mint a világ minden bölcsei! Elmondja, hogy a gyűlölet hitvallása nem ismer sem Istent, sem hazát, sem királyt, sem felebarátot! Elmondja, hogy a gyűlölet hit-

vallása olyan örvény, melynek nincs feneké! Elmondja, hogy a gyűlölet hitvallása az az apocalypticus szörny, a ki nem pihen meg addig, a míg valami rombolni valót talál a földön!»

Igen! Ez a fékvesztett szörny, pusztítani vágyó céltalan dühében, porba zúzza az oltárt, meggyalázní kész a nemzetek legdrágább kincseit s szentségtörő kezével éles gyilkot emel a legtisztább női szívre is, mely a szeretet, a hűség, az áldó könnyörület, a mások boldogítását célzó irgalom és a magába elmerült néma fájdalom érzetén kívül más érzést nem ismert soha!

S lelkének ezek a legnemesebb érzelmei, melyek az ő dicsőséges koronájának megannyi legdrágább és legtündöklőbb tiszta gyöngyei voltak, őt igazán felmagasztosult és felmagasztosító eszményképpé tevék!

Eszményképévé a *nőnek*, ki csak vigaszt, áldást, jótéteményt árasztott mindenfelé! Eszményképévé a *hitvesnek*, ki királyi férjének súlyos uralkodói és családi gondjai s megpróbáltatásai között, fenkölt lelkű élet-társa, istenadta vigasztalója volt! Eszményképévé a nagy *királynénak*, kinek drága hazánk és nemzetünk iránt való hő szeretete oly gondviselésszerű küldetést volt hivatva teljesíteni! Eszményképévé a szívében igazi *magyar nőnek*, a ki mindenkor megértette hűséges nemzetének szivedobogását, a ki mindenkor megosztotta örömlünkét és bánatunkat; hiszen koszorút is tudott vinni elhunyt nagyjaink ravatalára! Eszményképévé az *anyának*, ki — a nemzet reményének — egyetlen fiának, valamint számos fejedelmi vérének halálát, roskadozó egészségben is, a hős és a martir fenséges erejével, a keresztény lélek hívő megadásával tudta gyászolni!... Óh és ez a tiszta eszménykép, ez a dicső nő, ez a nagy királyné, ez a fenkölt lelkű hitves, ez a felséges anya, ily szörnyű halállal, ily iszonytatos módon fejezi be áldó, áldott földi életét!...

Mély fájdalomtól lesújtva állunk meg a törrel átvett fejedelmi szív iszonyú tragikuma előtt és szent áhítattal kérjük az élet és a halál mindenható Urát, ki — «egyszülött fiát is átengedte a kínhalálnak, hogy annak kihulló véréből támadjon a szeretet — a felvilágosodás — az erény vallása», — hogy fordítsa vigasztaló jóra ezt a nagy csapást, mely királyt és nemzetet ily mérhetlenül mély gyászba borított!...

Mi pedig mindnyájan és különösen ti lelkes tanuló-ifjúság, kik azért gyűltetek a vallás, a tudomány és a

hazafiság ez ősi bástyájának falai közé, hogy az igazért, a szépért, jóért és nemesért — önfeláldozásra készen — lelkesedni tanuljatok, vessük és vessétek szívetek táblájára kitörülhetetlenül ezt a nagy nevet, melyet Klio aranybetűkkel irt fel nemzetünk történetének lapjaira, — vessük és vessétek reá az igaznak, szépnek, jónak és nemesnek —, vessétek reá Erzsébet királyasszonyunknak örök áldással emlegetendő dicső, nagy nevét! Hiszen a magyar a leglovagiasabb nemzet volt mindig s annak kell maradnia szüntelen! Hiszen az olyan tiszta ideál, mint a milyen megdicsőült királyasszonyunk marad a mi könnytelt szemünk előtt mindenkor kell, hogy a «Vitam et sangvinem!» dicső kórára emlékeztessen vissza bennünket örökké!

Óh őrizzük, áldólag őrizzük meg a trón és a haza iránt való törhetlen hűségnek mindenkor otthonát képező ez ősi falak között is szeretett nagy királynénk emlékét az idők végtelenéig! Őrizzük meg azzal az igaz szeretettel, mely életében az ő részéről egész nemzetünknek üdve, boldogsága volt!

Élők és holtak hatalmas Istene! Áldd meg a hitünk szerint a boldogok országába költözött királynénkat! Neve, emléke legyen égő szövetségünk, mint volt személye, életében, fénylő csillagunk!

Királyok Királya! Népek és nemzetek hatalmas Istene! Légy a mi dicső királyunkkal, Szent István koronájának legméltóbb viselőjével! Add neki lelked erejét, hogy a szivettépő fájdalmak ne törjék meg, sőt kegyelmed által, mint olvasztó tűztől a nemes ércz, erejében megszilárdulva, uralkodjék bölcseséggel, igazsággal, atyai szeretettel, nemzetünk boldogítására! Add, óh add neki azt, a miért lesújtó fájdalmában is esdek-léssel fordul Te hozzád, adj neki erőt, hogy «véghez vihesse azt, a mire hivatva van!»

Óh légy velünk, mi Istenünk, a mi imádott magyar hazánkkal és nemzetünkkel s patakként omló, fájó könnyeink között ne próbálj meg erőnk felett!

Óh!

Szánd meg Isten a magyart,
Kit vészek hányának!
Nyújts feléje védő kart
Tengerén kínjának!

Úgy legyen!»

E magas szárnyalású s lelkesedéssel előadott szép beszéd után *Osztermann Ernő* III. é. joghallgató Ábrányi Emil «A nyolczadik tör» című mély érzésű költe-

ményét szavalta el hatásosan. A Szánik Ernő énektanító által vezetett főgimnáziumi dalkar által előadott Himnusz fejezte be a Kollégiumhoz oly annyira méltó gyászünnepélyt, melyről a díszes közönség a legnagyobb meglepéssel távozott.

*

Az eperjesi kir. kath. főgimnázium folyó évi szept. hó 17-én rótta le a kegyelet adóját a felejthetetlen Erzsébet királyné iránt, résztvevén a megdicsőültnek lelkiüdveért a róm. kath. főtemplomban s a gör. szertart. kath. székesegyházban megtartott ünnepélyes gyász-istentiszteletben. A rekviem után az összes tanuló-ifjúság a tanári testülettel együtt a főgimnázium tornatermében gyűlt össze az intézeti gyászünnepség megüléseire, mely alkalommal *Beljak Bernát*, főgimn. tanár, méltatván a nemzeti csapás nagyságát, kegyeletos szavakat intézett a tanuló-ifjúsághoz. Beszéde a következően hangzott:

«Szeretett Tanuló-ifjak!

Egy szomorú, váratlan és megrendítő esemény hozott minket a mai napon össze. Az, a ki a földi dicsőség, a földi pompa, a világi hatalom legnagyobb fényében ragyogott: hirtelen, villámcsapásra az enyészet, a halál martalékaul esett. A ki nő létére a leggyöngédebb és legőszintébb érzelmeket táplálta mindenki iránt, a ki a szeretet melegítő sugarait egy felsőbb lény varázserejével maga körül árasztotta és megjelenésével, anyagi bájával milliókat boldogított: annak drága életét a leg-sötétebb fanatizmus, a legrútabb elvetemültség oltotta ki. Az, a ki magyar nemzetünknek közel 40 évig boldogságot, sikert és haladást biztosító királynéja, sőt ennél több, valóságos védőangyala volt: az idegen földön, csendes magányt és üdülést keresve, orgyilkosságnak áldozatául esett. A hűen szeretett, milliók áldásától kísért felséges magyar királynénk nincs többé!

Méltán borul tehát gyászba a nemzet apraja és nagyja. A gyász, a megdőbbenés leírhatlan országunkban, mert benne veszítettük a legmagasztosabb pártfogónőnk, benne veszítettük azt, a ki a legmagasabb polczról, a trónusról a jó akarat és szeretet tekintetével közeledett magyar népünk felé. Ezen rokonszenv és szeretet számtalan emléke még fokozza, még ridegebbé teszi a fájdalmat halála fölött.

Szeretett Erzsébet magyar királynénk nincs többé!

A nemzet elvesztette védőangyalát!

Az idegrázó és szívszaggató fájdalom még eleve-
nebbé, egész az illuzióig közvetlenné teszi a megbol-
dogult nagy királynénk anyagi nemes alakját reánk
nézve. Meg vagyok győződve, kedves tanuló-ifjak, hogy
érzésüket is megrázta az ország szeretett anyjának hir-
telen kimulta. Önök többet hallottak drága fejedelmi
halottunk nemességéről, anyagi kegyességéről. De mi,
idősebbek, évtizedeken át egyre nagyobb és nagyobb
lelkessedésre buzdultunk, a mint egy-egy kegyteljes tet-
téről értesültünk.

A felséges királyi asszony igazán magyar királyné
volt. Ő volt eddig a legmagyarabb királyné. Kevés
fejedelemasszonyunk értette meg annyira a magyar
nemzetnek Géniuszát, jobb hajlamait, igazságos igényeit,
mint Ő. Idegen földön született ugyan, 1837. deczem-
ber 24-én, de a mióta megismerte magyar nemze-
tünket, azóta magyar honunkat vallotta igazi hazájá-
nak, megtanulta tökéletesen magyar nyelvünket, és a
mióta királynénk lett, környezete állandón magyarok-
ból állott egész a gyászos haláláig. Ezen a szédítő ma-
gas polczon sohasem szűnt meg a legnemesebben érző
nő lenni. Szeretetét pedig főleg magyarokkal érezte.
Egész a rokoni bizalommal határos őszinteséggel érint-
kezett egyes magyar családokkal. És mikor nálunk
tartózkodott, nem válogatva sem személyben, sem a
rangban, mindenki iránt egyforma szeretettel és ke-
gyességgel viseltetett. *Andrássy Gyula, Deák Ferencz,*
Jókai Mór, Falk, az egész *Andrássy*-család s számo-
san mások egész fesztelenül baráti nyíltság módján
érintkeztek vele számtalanszor.

Azonban Ő nemcsak fejedelmi sarjból származott,
neme legfinomabb, legmagasztosabb kellékeivel meg-
áldott nő volt, de egyszersmind a királyi méltóság, az
uralkodó hivatás teljes tudatában lévő szellem is. Nem
mondhatjuk, hogy különleges és irányzatos kormány-
zási elveknek hódolt volna, de a mit véghez vitt, az
mind boldogító volt; befolyását úgy érvényesítette, a
mint azt érvényesíteni egy nő és pedig egy fejedelmi
nő már természeténél fogva hivatva van. A politikai
mozgalmak és válságok idején a rideg elvek, a ledönt-
hetetlen előítéletek, a százados alapokon nyugvó ha-
gyományok oly erők és tényezők, melyek mint valami
chaotikus ős erők surlódnak, surlódásuk közben a
társadalom legmélyebb rétegei megrendülnek: Ilyen-

kor szükség van egy békéltető, összhangot elővarázsló erőre, és ép ily békéltető, csillapító, bájít és összhangot elővarázsló volt a mi dicső királynénknak a szerepe, kivált a kiegyezés bizonytalan napjaiban. Ezen időkből így nyilatkozott környezete előtt: «Ha a porosz és olasz háborúban veszítünk, az engem lesújt, de ha a magyarokkal szemben sikerre nem jutunk, az engem megöl».

Ime nemzetünk iránti szeretetének és vonzalmának a legfényesebb megnyilatkozása. Ő tehát igazán a mi királynénk volt, és a mit a felségesen uralkodó királyunk alatt a nemzet csak üdvöset, boldogítót és dicsőt kívított, abban a megboldogult nagy királynénknak hatalmas része volt. És, kedves tanuló-ifjak, önök is érzik boldogító, áldásos uralkodásának a hatását. Ezen kir. intézetnek növendékei lévén, tudják, hogy a mi, úgyszólván közvetlen, de egyszersmind legmagasabb védnökünk és pátrónusunk uralkodó felségeink. Vessük tehát a legmélyebben megrázott szívünkbe elenyészhetetlen nyomokkal a dicső, már itt az életben annyi sorscsapás útján igazi katharzison átesett és így még inkább átszellemült nagy uralkodónők emlékét!

Igaz, kedves ifjak, veszteségünk pótolhatatlan, elárvultunk, nem büszkélkedhetünk többé egy bájteljes, mindenkit boldogító és kitörő lelkesedésre készítő királyné birásában; őszinte részvét tölti el szíveinket felséges királyi Urunk iránt, a kit oly nagy veszteség ért, de a végzet rendelkezésével szemben ne csüggedjünk el végkép és a legmagasabb trón iránti hódolatunk és tiszteletünk evvel csak erősödjék. Merítsünk bölcs okulást az élet megrázó esélyeivel szemben, tisztuljon és erősödjék kedélyünk az emberi gyengeség, de meg az emberi elvetemültség láttára, jusson eszünkbe, mily útálatos, mily nyomorult a törvényes felsőbbbség elleni lázadás, mily visszataszító a törvény, a tekintély megsértése. Legyenek résen a mi korunkban elterjedt sok kifíczamított felfogású balvéleménynyel szemben. Lássák be, mily bűnös és gonosz a fensőbbbséggel szemben dacra vetemedni.

A mély gyász, a nagy fájdalom, mely a nemzet millióinak a szívét szorongatja, reánk nézve is katharzis legyen. Figyelmeztessen az élet komoly esélyeire, arra, hogy az élet óriási viadal, a melyben még a legnagyobb ártatlanság, a legfelsőbb méltóság, a legideálisabb szereplés sem marad mindig minden bántódás nélkül.

Sirassuk — mint jó fiai e hazának — a mi anyánkat, az átszellemült szeráfi föntségben tündöklő magyar királynénkat, áldjuk emlékét, kövessük példáját, tiszteljük és szeressük a mi gyászbaborult felséges jó magyar királyunkat, imádkozzunk mindennap hazánk boldogságáért, a felséges boldogult lelke üdvéért, valamint felséges királyi Urunk magas családjának üdvéért és vigasztalásáért.»

A tanárértekezleti határozathoz képest az ifjúság harmincz napig gyászt visel, az Istenben megboldogultnak, a nemzet védőangyalának a minden szépre, jóra és igazra fogékony ifjú szívekben való megörökítésére pedig a főgimnáziumhoz kötött *«Erzsébet királyné»* ösztöndíj-alapítvány létesítették, melynek kamataiból a főgimnázium érdemes tanulói valláskülönbség nélkül évenként megjutalmazásban részesülnek. E tanuló-ifjúsági ösztöndíj-alapítvány tőkájének létrehozatalát a tanári testület nyomban 102 koronának lefizetésével kezdeményezte, a tanuló-ifjúság körében pediga pénzgyűjtés folyamatban van.

Erre nézve az igazgatóság a következő felhívást tette közzé:

«A megrendítő szerencsétlenség, mely hazánkat s szeretett királyunkat a közelmúltban oly váratlanul érte, néma fájdalommal töltötte el intézetünk tanári testületét s ifjúságát egyaránt: de a gyász megszokott formái nem hozhattak enyhületet szívünkre...

Mindnyáján éreztük, hogy annak a királynénak emlékét, a ki nemzetünk iránt érzett szeretetének annyi jelét adta, a ki e szeretetet a nemzet legválságosabb napjaiban habozás nélkül dobta a történelem mérlegébe, hogy megváltást hozzon általa a nem régen oly sokat szenvedett nemzetre: maradandóbban kell megörökítenünk, mint a gyász ama külső és belső jeleivel, melyeket mihamar letörül az élet megszokott s a legkedvesebb emlékeket sem kimélő szűrkesége; mindnyáján éreztük, hogy *Belőle* a halhatatlannak továbbra is közöttünk kell maradnia, hogy gyakorolja továbbra is azt, a mi életének főfeladata volt: a *jótekonyságot* s ez által örökké fénylő mintaképe legyen intézetünk ifjúsága előtt azoknak az örök emberi erényeknek, melyek a műveltséget a szenvedő emberiség jótekonyság nemtőjévé teszik...

E benső sugallat vezet bennünket mindazokhoz, a kiket intézetünk volt tanítványainak, jóakaróinak,

barátainak tudunk, azzal a kéréssel: legyenek segítségünkre e magasztos cél elérésében s mozdítsák elő kegyes adományukkal azt a jóakaratot és önzetlen lelkesedést, a mely tanulóink filléreit halomra hordatja, hogy *Erzsébet magyar királyné* nevében a jótékony-ságot a kiváló szorgalommal és kifogástalan magaviselettel szemben mindig gyakorolhassa!

A nagyközönségnek adományai a tanári-testületnek és ifjúságnak gyűjtésével együtt *Erzsébet királyné alapítvány* neve alatt fognak tőkésíttetni; kamataiból pedig évenként az intézet legjobb tanulója valláskülönbség nélkül fog jutalmaztatni.

Eperjesen, 1898. szeptember hó 17-én.

Az eperjesi kir. kath. főgimn. tanári-testülete.

*

Az eperjesi tanítónőképzéssel kapcsolatos állami óvónőképző-intézet igazgatósága a következő meghívót bocsátotta ki:

«*Meghívó.* A magyar nemzet felséges királynéja meghalt. Halála gyászba borította az egész országot. Sír ravatalán gazdag és szegény, ifjú és agg. Az ifjúság ideális szeretetének egész bensőségével csüngött lelkén; eszményképül állította maga elé. Az ifjúság lelki világát mélyen megrendítette a leggyászosabb esemény. Az eperjesi tanítónőképzéssel kapcsolatos állami óvónőképző-intézet hódolatteljes szeretetének, hálás kegyeletének, mély fájdalomának jeléül, f. hó 17-én, szombaton d. e. 11 órakor az intézet nagytermében *gyász-ünnepélyt* rendez, a melyre Eperjes szab. kir. város és Sárosvármegye mélyen tisztelt testületeit és közönségét meghívja — az intézet igazgatósága. *A gyászünnepély sorrendje:* 1. A növendékek d. e. 9 órakor részt vesznek a r. k., 10 órakor a g. k. székesegyházban tartandó gyász-isteniszteleten. 2. Délelőtt 11 órakor kezdetét veszi a gyászünnepély az intézetben. *a)* A növendékek eléneklik az alkalmi gyásznéket. *b)* Az igazgató alkalmi gyászbeszédet tart. *c)* A növendékek befejező gyásznéket adnak elő.»

Az ünnepély a közlött műsor szerint, az istentiszteletekről ide tóduló nagyszámú intelligens közönség jelenlétében, minden tekintetben fényesen sikerült. Az énekszámok és az igazgató emelkedett beszéde egyaránt meghatották a mély gyászszal ékített termet egészen betöltő közönséget.

*

A kis-szebeni kegyesrendi gimnázium kegyelete.

A kis-szebeni kegyesrendi gimnázium tanári kara a f. hó 16-án tartott rendkívüli tanácskozmányon az igazgató előterjesztése után, melyben a bold. eml. Erzsébet királyné gyászos elhúnyta alkalmával hazánkat ért fájdalmat, veszteséget vázolta, egyhangulag elhatározta, hogy hazánk nagyasszonyának dicső és felejtethetlen emlékét jegyzőkönyvbe foglalja, hogy a pótolhatlan veszteség és mély gyász külső jeléül az intézeti gyászlobogót 30 napon át lengni hagyják, a tanári kar az ifjúsággal egyetemben ugyancsak 30 napon át a balkaron gyászfátyolt fog viselni, végre, a mennyiben a helyi körülmények megengedik, egy legalább 100 frtnyi alapra, mely *«Erzsébet királyné alap»* néven kezeltessek, a gyűjtést azonnal megindítja, ha ez nem sikerülne, legalább a boldogultnak szép nagy kivitelű arczképét fogják megszerezni, az azután fennmaradt összeget pedig az országos szobor-bizottságnak beküldeni. F. hó 23-án d. e. 9 órakor a kegyesrendiek kápolnájában ünnepélyes Requiemet tartottak, melyet Para Endre kegyesrendi tanár czelebrált s melyen a helyi hatóságok, a cs. és kir. 67. gyalogezred 4-dik zászlóaljának tisztikara, a város művelt közönsége résztvettek. Valamennyien meghatottsággal hallgatták végig a gimnáziumi épületben alábbi programmal rendezett és minden ízében szépen és méltóan sikerült gyász-ünnepély lefolyását is:

1. Megnyitó gyászbeszéd. Tartotta Kroll Rudolf, igazgató.

2. Szept. 10-ike. Mikrosz B.-tól. Szavalta Liscsinszky János, IV. o. t.

3. Erzsébet királyné emlékezete. Írta és felolvasta Demjanovics Andor, tanár.

4. Erzsébet. Horváth B.-tól. Szavalta Oswald Jenő, IV. o. t.

5. Gyász-ének. Énekelte az ifjúsági énekkar.

*

Bártfán, az ottani állami gimnáziumban szintén kegyeletos ünnepet tartottak szeptember 22-én, a nagy királyné emlékeztére, a melyen a közönség nagy számmal vett részt. Az ünnepély helyéül az ízléssel feldíszített tornacsarnok szolgált. Az ifjúsági dalkar, *Hemerka Ulrik* vezetése alatt több meghatóan szép éneket adott elő, míg az ünnepély főpontja dr. Vas

Antalnak szép és mélyen megható gyászbeszéde volt, a mely gyakori könnyekre fakasztotta a hallgatóságot s a mely annyi találó vonással ecsetelte a nagy királynénak felséges erényeit s azt a mérhetlen veszteséget, a mely halálával szegény hazánkra és nemzetünkre ónsúlylyal reánehazedett. A beszédet megelőzőleg szavalat is volt; Ábrányi E. «A nyolczadik tőr» című költeményét adták hatásosan elő.

*

A kis-szebeni ág. h. ev. I-ső egyház szeptember 17-én gyászdíszszel bevont templomában gyásztisztteletet tartott, melyen nemcsak a hívek s az összes ev. ifjúság, hanem számos testületek is résztvettek. *Altmann Gusztáv*, az egyh. derék lelkésze, gyászbeszédet mondott, s megható imával fordult a Mindenhatóhoz, Ő tőle kérvén alkotmányos, bölcs jó királyunkra és gyászoló nemzetünkre vigaszt.

Egyletek gyásza.

Az Eperjesi Széchenyi-kör igazgató-választmánya f. hó 13-án d. e. 12 órakor rendkívüli gyűlést tartott, a melyen a tagok teljes számmal résztvettek. A gyászházban öltözött tagok mély megindulással, állva hallgatták végig *Szinyei Merse István* főispánnak, a kör elnökének szép és őszinte fájdalomtól áthatott beszédét, melynek rövid eszmemenete a következő volt:

«Mélyen megrendülve s lesújtva gyűltünk egybe, hogy azon rettenetes katasztrófa alkalmából, mely imádva szeretett Királynénkat elragadta közülünk, kifejezésre juttassuk igaz fájdalmunkat. Midőn az egész művelt világ szemében könyecsepp ül, mit kell éreznie minden igaz magyarnak akkor, midőn a haza védőangyala gyilkoltatott meg, s különösen mit kell éreznünk nekünk kulturegyletnek, midőn hazai közművelődésünk legnagyobb pátronáját vesztette el! É s valóban megdöbbenő, ha meggondoljuk, hogy e mérhetetlennek látszó fájdalom is elenyésző a mi imádva szeretett királyunk fájdalmával s veszteségével szemben, a ki nemcsak a királynét, de hű hitvestársát s támaszát veszítette el! S ezért járulunk legalázatosabb hódolattal az ő legmagasabb színe elé s tárjuk fel benső érzelmeinket, hogy legalább némi vigaszul szolgálhasson

azon biztosításunk, hogy törhetlen hűségünk, alattvalói hódolatunk s szolgálatkészségünk mindenkor rendelkezésére áll.»

Ennek végeztével dr. *Horváth Ödön* titkár olvasta fel az elnökség határozati javaslatát, nemkülönben a kultuszministerhez intézendő felirat szövegét, a melyeket a gyűlés egyértelemmel elfogadott. Az ilyképen meghozott határozat a következő:

«A gyűlés a legbensőbb és legigazabb fájdalommal vesz szomorú tudomást arról a mélyen megrendítő rettenetes hírről, a mely szerint Felséges Királyasszonyunk, hazánk és nemzetünk e valóságos védőangyala, nemzeti közművelődésünk szent ügyének állandó kegyes istápolója, a f. hó 10-én ellene intézett gyilkos merénylet következtében, a nemzet által mindenkor oly annyira féltett drága életét elvesztette s e felett érzett mondhatlan fájdalmának és gyászának jegyzőkönyve lapjain kifejezést ad.

Elhatározza, hogy a kör ez évi évkönyvében megörökíti a haza és a nemzet e legnagyobb halottjának áldott emlékét.

Elhatározza, hogy az Ó Felsége emlékének megörökítésére emelendő szobor költségeihez megfelelő összeggel járul hozzá.

Elhatározza, hogy mindazokon a gyászünnepélyeken, gyűléseken és gyászistentiszteleteken, a melyek városunkban ennek a lesújtó esetnek alkalmából tartatni fognak, igazgató-választmányának tagjai, mint küldöttség, által részt vesz.

Elhatározza, hogy ennek a szomorú esetnek az alkalmából feliratot intéz a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi m. kir. Ministerhez, a melyben jobbggyi hódolattal telt szívének érzelmeit kifejezésre juttatni igyekszik s felkéri a minisztert, hogy ezeknek a legigazabb érzelmeknek a legmagasabb trón zsámolyához való juttatását kegyesen eszközölni méltóztassék.»

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úrhoz intézett feliratnak szövege pedig a következő:

«Nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi m. kir. Minister úr!

Kegyelmes Urunk!

A rettenetes esemény, mely a maga iszonytató romboló hatalmával megrázta az egész Európát, sőt megremegtette az egész művelt világot, mely porba

zúzta örömeinket és reményeinket, melynek folytán — nemzetünk mérhetlen gyászára és fájdalmára — hazánknak védő-angyala, nemzetünknek jó szelleme, Felséges Királyasszonyunk nincs többé: mondhatlan erővel rázta meg az egész hazában minden honfinak és honleánynak hódolatos hűséggel telt szívét és lelkét!

E rettenetes esemény egy páratlan fényben tündöklő csillagot szakgatott le és dobott alá nemzet-életünk egéről, egy csillagot, a mely nehéz napjainkban vezető csillaga volt szegény nemzetünknek s kíségette őt a komoly megpróbáltatásoknak, a jövőbe vetett remények csüggedésének szomorú sötétjéből s a mely a honleányi s a női erények legtisztább tüzeiben égven s jóságos szeretettel és felemelő kegyességével örködven nemzet-életünk felett szüntelen, megmaradt továbbra is tündöklő, dicső, féltett vezető-csillagunknak!

Hiszen az Ő megelégedését, az Ő legmagasabb kegyének elnyerését és megtartását lestük szüntelen, aggdó gondolattal! Hiszen nemzeti közművelődésünk szent ügyének szerény munkálásánál is mi volt egyik legerősebb ösztönző rugónk más, mint az a buzdító, bátorító, boldogító gondolat, hogy Ő velünk érez, hogy közművelődésünk előmozdításában való örömünk az Ő öröme is!

Lehullt a fényes csillag s sötét gyász borult nemzetünk egére! Aláhanyatlott a fényes csillag s minden honfiszívnek azt kell éreznie, hogy szegények, mondhatlan szegények lettünk valamennyien!

Elengedhetetlen szükségét érezzük annak, hogy most, a mikor a vérfagylaló hír vétele után nyomban összejöttünk s szívünk érzelmei egyetlen fájdalmas dobbanásban olvadnak össze egész nemzetünk kifejezhetetlen bánatával, Nagyméltóságodhoz, hazai közművelődésünk szent ügyének őréhez forduljunk s elmondjuk azt, hogy szerény együletünk szintén egész súlyával érzi a végtelen csapást, s a leghódolatosabb hűséggel osztozik a haza s a nemzet igaz fájdalmában! Hogy elmondjuk azt, miszerint a trón, a haza s a nemzet iránt törhetlen odaadással viseltető kebelünk örök emlékéért fogja megőrizni a dicső halottnak, kinek áldó szelleme kell hogy megmaradjon hazánk és nemzetünk örök nemtőjének! Hogy felkérjük Nagyméltóságodat arra, hogy együletünknek legtisztább, legbensőbb érzelmeit a legmagasabb trón zsámolyához is juttatni kegyesen méltóztassék!

Óh áldja meg, — haló porában is áldja meg Felséges Királyasszonyunkat a Mindenható! Óvja meg Királyunkat, hazánkat és nemzetünket ily rettenetes fájdalomtól s áldja meg Őt, kire nemzetünk szeme e válságos nehéz napok alatt annyi féltéssel, annyi elmondhatatlan hűséggel, hódolattal, szeretettel, önfeláldozásra való készséggel tekint, — áldja meg a haza Atyját, legalkotmányosabb dicső Királyunkat!

Kérésünk alázatos megújításával fogadja Nagyméltóságod kiváló tiszteletünk és nagyrabecsülésünk őszinte kifejezését!

Az «Eperjesi Széchenyi-kör» igazgató-választmányának 1898. szeptember 13-án tartott üléséből

a Nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi m. kir. Miniszter Úrnak

Kegyelmes Urunknak

alázatos szolgálai:

Szinyei Merse István s. k., Dr. Horváth Ödön s. k.,
Sárosvármegye főispánja, a kör elnöke. jogkari dékán, a kör titkára.»

*

Az Eperjesi Társadalmi Egylet igazgató-választmányának tagjai f. hó 13-án d. e. fél 1 órakor jöttek gyászülésre össze, a melyen *Kubinyi Albert* elnök mély megindulással jelentette be a lesújtó szomorú esetet. A dr. *Horváth Ödön* jegyző által előterjesztett és egyértelműen elfogadott javaslat alapján a gyűlés a következő határozatot hozta:

«A gyűlés a legmélyebb megindulással, mondhatlan fájdalommal veszi hírül az iszonytató esetet, a melynek következtében, gyilkos kezek átkos merénylete folytán, édes hazánk és nemzetünk imádatos szeretettel környezett Felséges Királynéját, a hazai társadalmi élet minden rétegeiben benső odaadással, tiszta hűséggel és hódolattal tisztelt valóságos védő-angyalunkat elvesztettük s a király, a haza és a nemzet e mérhetetlen gyászában a legnagyobb odaadással telt tiszta szívvel osztozik.

A fájdalmas érzéseknek lelket és szívet magával ragadó áradatában is édes visszaemlékezéssel gondol azokra az örökké feledhetetlen szép napokra, a melyekben Felséges Királyasszonyunk vármegyénk kies fürdőjében volt kegyes üdülést és szórakozást keresni és találni s a melyekben vármegyénk és lakói oly

annyi hálával eltelten voltak szerencsések az Ő leereszkedő jóságát és kegyességét tapasztalni.

Elhatározza, hogy az Ő Felsége emlékének megörökítésére emelendő szobor költségeihez megfelelő összeggel járul hozzá.

Elhatározza, hogy a városunkban tartandó összes gyászünnepélyeken, gyűléseken és gyászistentiszteleteken igazgató-választmánya által küldöttségileg részt vesz.

Alázattal felkéri Sárosvármegye főispánját, méltóságos Szinyei Merse István urat arra, hogy a nagyméltóságú m. kir. Belügyminiszter úr előtt az egylet legőszintébb érzelmeit tolmácsolni méltóztassék, kérve őt, hogy ezeknek az érzelmeknek a legmagasabb trónzsámolyához való juttatását eszközölni kegyeskedjék.»

*

Az Eperjesi Torna- és Vívóegyesület választmánya folyó hó 13-án d. u. *Szinyei Merse István* főispán elnöklete alatt tartott rendkívüli választmányi ülésében egyhangulag járult hozzá az elnökség azon indítványához, hogy *a f. hó 25-ikére hirdetett országos és bajnoksági kerékpárversenyeit* — tekintettel az országos gyászra — *nem tartja meg.*

*

A Sárosvármegyei Általános Népinevelőegyesület f. évi szeptember hó 15-én tartotta évi közgyűlését, de Felséges Asszonyunknak megrendítő halála következtében kitűzött programját nem tartván be, az ünnepélyt tisztán az ő emlékének szentelte.

Láng Mihály, az egyesület elnöke, a választmányi gyűlés alábbi indítványát megható beszéd kíséretében elfogadásra ajánlja:

Mondja ki a közgyűlés, hogy mai tanácskozmányát nem folytatja.

Nagy gyászának külső jeleképen 30 napig gyászfátyolt visel.

Az iskolában kifüggeszti Ő Felségének, a királynénak gyászfátyollal bevont arczképét vagy szobrát.

Gyűjtést indít meg tagjai között a nemzet által állítandó szobrára.

Minden esztendőnek november 20-ik napján gyászünnepélyt rendez az iskolában.

Feliratot intéz a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterhez, a melyben arra kéri, hogy Sárosvármegye

népnevelőinek fájdalmas részvétét juttassa a király Ő Felségének színe elé.

A közgyűlés ez indítványt mély fájdalommal határozattá emelte.

*

A Sárosvármegyei Jótékony Nőegylet 1898. évi szeptember hó 16-ikán, (pénteken) délelőtt fél 12 órakor az egyleti árvaházban rendkívüli közgyűlést tart, a melyre az egylet tagjait, jóttevőit és barátait mély tisztelettel meghívják. Eperjesen. 1898. évi szeptember 12-ikén: Kubinyi Albertné s. k., elnök, dr. Horváth Ödön s. k., titkár. — A gyűlés tárgya: Elhatározása annak, hogy az egylet Ő Felségének: Erzsébet királynénak, — a honleányi és női erények e dicső példányképeinek, nemzetünk valóságos védőangyalának s a jótékonyság legnemesebb szívű nemtőjének, királynak, hazát és nemzetet oly sötét gyászba borító — elhunyt felett, legmélyebb fájdalmának és részvétének miképen adjon kifejezést?

*

A Sárosvármegyei Jótékony Nőegylet szeptember 16-án, egyleti árvaházában, gyászközgyűlést tartott, melyen a hatóságok és egyletek képviselői, az egyleti tagok és a nagyközönség nagy számmal vettek részt. A megjelent notabilitások között ott láttuk Berzeviczy Albert v. b. t. tanácsost, a ki városunkon átutazván, a mindenkor kegyes jóakarátára méltatott egyletnek ezt a szomorú ünnepét kitüntette jelenlétével. Az árvaház nagyterme gyászdíszít öltött s a feketével bevont falon a királynénak fátyollal borított képe függött. Az elnökség asztalától jobbra az egylet gyászba öltözött árvái állottak.

Kubinyi Albertné, az egylet annyi év óta kitartó buzgalma jeles elnöknője, mély meghatottságot keltve intézte a közönséghez a következő szép beszédet: «Az egész művelt világ társadalmát megrendítő gyászeset tette nehéz és véghetetlenül fájó kötelességemmé ennek a valóban rendkívüli közgyűlésnek rögtönzött egybehívását abból a célból: hogy szenvedjük át és osszuk meg a közös mély fájdalmat, melyet a fel-séges királyi családon, a nemzeten és a társadalmon egy Istent, vallást és erkölcsöt nem ismerő elvete-medett gonosztevőnek gyilkos töre ejtett.

Magyarország nagyasszonyának, imádva szeretett Erzsébet királynénknak, a női erények tündöklő pél-

dányképének, hazánk védőangyalának, kinek élete csakis nemes tettek, jótékonyág és szenvedések között telt le, jó, engesztelő, nemzetünkért dobbanó szívét egy hitvány útonálló szúrta át és azzal kioltotta a nők legnemesbikének drága életét!

Vajjon ki érezhetné e nagy veszteségnek súlyos csapását nagyobb mérvben, mint a magyar nők és ez a jótékony egyesület, a melynek Ő mindenkor mintaképe volt s a mely megfosztatott ezáltal leg-tündöklőbb csillagától — vezérétől, — kinek felséges nevét mindenkor a legodaadóbb szeretet, a hála, az áhítat legbensőbb érzelmeivel vettük ajkunkra?

Vajjon nem érte azon tördöfés a mi fájdalommal és részvéttel telt bánatos szíveinket is? Avagy nem enyhíti-e a mi jóságos, imádott királyunk mélységes fájdalmát, hogyha mi, e haza hű női, részt kívánunk venni az Ő mérhetetlen, jogosult gyászából? a melyet nem mulandónak, de nemzedékről nemzedékre átszállónak, megörökítendőnek nyilvánítunk.

Ezen egyéni érzelmeim hatása alatt bátor vagyok indítványozni, miszerint a titkár úr által előterjesztendő határozati javaslatot elfogadni, azt jegyzőkönyvünk egy gyászlapjára iktatni s annak végrehajtásával az elnökséget megbízni kegyeskedjék.»

Erre *dr. Horváth Ödön* titkár terjesztett határozati javaslatot elé, a melyet a gyűlés egyértelemmel elfogadván, a következőkben emelt határozattá:

«A gyűlés itt, az emberszeretet és nemzetszeretet békés templomául s a szerencsétlen anyátlan árvák menedékhelyéül emelt ezek között a falak között, a törhetlen hűségében és odaadásában örökké felemelkedett s a mondhatatlan fájdalomban ime most való-sággal a porba zúzott honleányi s honfiúi szív leg-mélyebb megrendülésével, legtisztább megatottságával és legkifejezhetetlenebb fájdalmával vesz tudomást arról az iszonytató csapásról, a mely Ő Felségének Erzsébet királynénak, hazánk védőasszonyának, gyilkos merénylet folytán történt szomorú halálával, a királyt, a hazát és a nemzetet oly nehéz, sötét gyászba borította. Hiszen az emberszeretet és a nemzetszeretet szent ügye Benne szintén imádatos szeretettel környezett legkiválóbb hívét veszítette el, hiszen az ő — eredményeiben is felfoghatatlan — rettenetes halála árvákká, anyátlan árvákká tette a haza összes

gyermekait! Hiszen Ő a honleányi és a női erények legméltóbb példányképe volt, a kit a hódolattal telt szív egész odaadásával követni igyekezett ebben a hazában minden hív kebel, hiszen az Ő felséges neve annak a tiszta imának legméltóbb tárgya volt és lesz is szüntelen, a melyre elsőbben tanította és fogja tanítani a magyar anyaszív gögicsélni kezdő gyermekét!

Hiszen nem volt a magyar nemzet előhaladását célzó egyetlen ügy soha, a mely az ő legfelsőbb kegyére, legteljesebb jóindulatára és istápolására nem számíthatott; hiszen nem volt áldozat, a melyet az emberszeretet nevében Ő Tőle kérni, az Ő páratlanul nemes lelkétől megnyerni nem lehetett volna szüntelen! A veszteségnek ebben a mérhetlen tengerében a gyűlés legigazabb fájdalmát és gyászát jegyzőkönyvében megörökíteni határozza.

Kimondja, hogy az elhunyt dicső Királynéért az egylet tagjai, valamint árvái és alkalmazottjai harmincz napig gyászt viselnek.

Kimondja, hogy az egylet nyomtatványai és kiadványai egy féléven át gyászkeretben jelennek meg.

Kimondja, hogy a városunkban tartandó összes gyász-istentiszteleteken, gyászgyűléseken és ünnepélyeken tagjai által résztvesz.

Kimondja, hogy a Királyné áldott és áldó emléket megörökíteni hivatott szobor költségeihez megfelelő összeggel járul hozzá.

Felkéri Sárosvármegye főispánját, mélt. Szinyei Merse István urat arra, hogy az egylet legigazibb és legtörhetlenebb honleányi és honfiúi szív által sugallott benső részvétét a nagyméltóságú m. kir. belügyminiszter előtt kifejezésre juttatni s nála azt kieszközölni sziveskedjék, hogy az egyletnek ezek az érzelmei a legmagasabb trón számolya előtt is kegyes tolmácsolást nyerhessenek.

A legmélyebb hálával fogadja Sárosvármegye közönségének az egyletüknél teendő «Erzsébet-alapítvány» létesítésére vonatkozólag hozott kegyes határozatát s a legtisztább szívvel igéri az alapítványnak dicső céljához méltóan való kezelését.

Végül azt a kegyeletes megemlékezést, a melylyel — mint minden igaz honleányi szív — úgy ennek az egyletnek minden tagja a dicső elhunytnek fényes nevét őrizni fogja örökké, külsőleg is legméltóbban

kifejezésre juttatni óhajtván, kimondja, hogy a Sárosvármegyei Jótékony Nőegyletnek eperjesi árvaháza örökidőkre, a nemzet védőangyalának felséges nevé-ről «Erzsébet árvaház»-nak neveztessek; s felkéri ugyancsak Sárosvármegye főispánját, mélt. Szinyei Merse István urat, valamint az egylet védnökét: méltóságos Dessewffy Marianna grófnőt arra, hogy az ennek a határozatnak életbeléptetéséhez szükséges legmagasabb engedély kieszközölhetése végett, a kellő lépések megtételénél, az egylet elnökségét jóakaró, szíves támogatásukban részesíteni kegyeskedjenek.

*

Az Eperjesi evang. gyámint. nőegylet szept. hó 15-én tartott népes rendkívüli gyűlésében emlékezett meg Erzsébet szeretett királynénk gyászos elhúnytá-ról. Elnöklő *dr. Mosánszky Győzőné* szép szavakban, melyeket a feketébe öltözött egyleti tagok s vendégek állva hallgattak, ecsetelte a nagy fájdalmat és veszteséget, mely jóságos királyunkat s szeretett hazánkat érte s a hazában az ev. gyámintézet minden tagját legnagyobb fájdalommal érintette. «Habár egyletünk kicsiny, — mondá — mint egy porszem a nagy végtelenségben, mégis szívünk sugallatát követve, kötelességünk őszinte fájdalomunknak kifejezést adnunk.»

Mire a következő határozati javaslat fogadtatott el:

«1. Felséges királyunkat s szeretett hazánkat ért ezen nagy csapás felett őszinte fájdalomunkat s részvétünket jegyzőkönyvileg kifejezzük, megörökítve Erzsébet királyasszonyunknak nagy érdemeit, melyeket hazánk iránt s a jótékonyság terén mint igazi női ideál szerzett;

2. harmincz napig terjedő gyászt viselünk;

3. hogy evang. egyházunk által rendezendő gyászistentiszteleten s más gyászünnepélyeken mindnyájan részt veszünk;

4. hogy a halhatatlan emlékü nagy királynénk Budapestén felállítandó szobrára mi is adakozunk és

5. hogy felkérjük mgos és főt. felettes hatóságunkat, hogy jelen határozatainkat illetékes helyre feljeszteni kegyeskedjék.»

A határozati javaslatnak elfogadása után a gyűlés berekesztetett.

*

Az eperjesi első izr. nőegylet választmánya f. hó 18-án rendkívüli ülést tartott, melyben egyhangulag elhatározta, hogy Istenben boldogult feledhetlen királynénk, «Erzsébet» nevére 1000 koronás alapítványt tesz, melynek kamatai évente a királyné halála napján a szegények közt fognak kiosztatni.

*

Mély szomorúsággal, gyászkeretben hívja meg az Eperjesi Kereskedők és Kereskedőifjak Egyletének elnöke: *Oszvald Károly*, rendkívüli közgyűlésre a tagokat az alábbi meghívóban: «Erzsébet magyar királyné, nemzetünk nagyasszonya, meghalt! Nemzetünket és koronás királyunkat ért pótolhatlan veszteség felett érzett fájdalomunknak testületileg kifejezést adandó, felkérem az Eperjesi Kereskedők és Kereskedő-Ifjak Egyletének összes tagjait, hogy az e tárgyban f. hó 15-én, csütörtökön este 8 és fél órakor az egylet helyiségében tartandó rendkívüli közgyűlésen, a gyász jeléül sötét öltözetben, megjelenni sziveskedjenek. Eperjes, 1898. évi szeptember hó 13-ikán.»

*

Az Eperjesi Kereskedők és Kereskedőifjak Egylete f. hó 15-ikén az esti órákban saját helyiségeiben nagyon látogatott rendkívüli közgyűlést tartott, mely alkalommal elnöke, *Oszvald Károly*, a következő nagyhatású beszédet mondotta:

«Tisztelt Közgyűlés!

Távol idegenben egy nagy szív szűnt meg dobogni! Ott a távolban, Svájcznak hegyei között húnyt el, ki sziveinkhez oly közel volt, — a mi drága jó királynénk: Erzsébet.

Egy gonosz kéz ott fent tört drága szívének s taszította sírba mindazt, a mivel e szív — alattvalói iránt jóságos szeretetben, női erényekben, nyugtot nem találó megszentelt anyai fájdalomban s minden szép és jó iránti nemes lelkesedésben, követendő példaként telve volt, ott, a legmagasabb, a fejedelmi polczon.

Megütközve, fájdalmas részvéttel áll e sír előtt az egész világ. Hisz kinek élete, mint az övé, egy nyitott könyv volt s kit a sors odavetett ártatlan áldozatául az emberi elme örjögő s megfoghatatlan, állatiasságig súlyodt eltévelyedésének: kell, hogy felköltse minden nemesen érző szív részvétét maga iránt.

Megdöbbenéssel állunk sírja előtt mi is, kik nemcsak egy példányképet, nemcsak egy királynét veszítettünk el Ő benne.

Több volt Ő minékünk! Anyja, szerető édes anyja volt a magyarnak!

A nehéz napokban, midőn a leigázott nemzet reménytelenül tekintett a vigasztalan jövőbe, anyai szeretettel közeledett felénk, megérteni igyekezett szavunkat s megismerni a bajt, mely fájdalmunkat okozza.

S az Ő anyai szíve megértette s védő szárnyai alá vette gyermekét.

Az Ő szeretete volt az, mely ki tudta egyenlíteni az ellentéteket, mik gátat vetettek a nemzet és uralkodója közé.

Ezen szeretet, karöltve az uralkodói bölcsesség- és szeretettel, volt az a kapocs, mely a nemzetet a dinasztiahoz fűzte s elősegítette azt, hogy a kibékülés nemes gyümölcseit megteremhesse. Oly lelkesítő volt a tudat, hogy azok a jóságos szemek örömkönnyegekben úsznak, midőn látják a szellemi s anyagi haladást, mit a visszanyert szabadság alapjaira építettünk.

A lelkesítő szemek lecsukódtak örökre, a kéz, mely oly sok könnyünket törölte le, lehanyatlott; a szív, mely annyi szeretettel volt irántunk, nem dobog már, a magyarok legjobb királynéja, Erzsébet királyasszony meghalt.

A törzsúrás, mely azt a nemes szívet érte, áthatott minden magyar szívet, mely együtt érez azzal, a kinek vesztesége a legnagyobb s gyásza a legmélyebb.

Adjon a Mindenható ég Felséges Urunk, Királyunk megtört szívének erőt és vigasztalást!»

Ezután a gyűlés által egyhangulag elfogadott következő határozati javaslatát olvasta fel:

1. Örökítse meg a t. közgyűlés jegyzőkönyvileg mély részvétét és gyászát.

2. Mondja ki, hogy az általános külső nemzeti gyászban szintén részt vesz és a temetés napjától számítandó 30 napig gyászjelvényt visel.

3. Kérje fel az összes kereskedőket, hogy szombaton, f. hó 17-én, a temetés napján, üzleteiket egész napon át zárva tartsák.

4. Határozza el, hogy a dicsőült királyné Budapest egyik nyilvános terén felállítandó szobrához, erejéhez mérten szintén hozzájárul s tagjai között gyűjtést rendez.

Az Eperjesi Bankegylet mély gyászát a következő szép szavakkal öröktette meg jegyzőkönyvének gyászlapján: «1898. szept. 17-én mély gyász borult hazánkra! E napon szállt sírba Magyarország legszeretettebb, legnemesebb, legmagyarabb, legnagyobb királynéja: Erzsébet, kinek csak minden nemesért, jóért, igazért dobogott szívét egy elvetemedett anarchistának gyilkos töre döfte át és ezzel kioltotta nemcsak az uralkodó fejedelemnék egyik példányképének, de a nők legnemesbikének drága életét. Mi is a honfiai szívnek legmélyebb fájdalmával borultunk ravatalára a dicsőültnek, — és miután a helybeli egyházakban mai napon megtartott gyász-isteniszteletekben testületileg részt vettünk: ide jöttünk* ismét, hogy jegyzőkönyvünkbe foglaljuk bánatos részvétünket, a melylyel a közhaza és imádva szeretett jó királyunk mély gyászában osztozunk, Istenhez fohászkodva, hogy adjon neki erőt pótolhatlan nagy veszteségének elviselésére és vigasztalja meg ezzel az oly őszintén gyászoló és kesergő magyar nemzetet.»

*

Az Eperjesi Népbank kályhagyarában hazánk felcséges királynéja Erzsébet temetése napján a munka szünetelt s az összes alkalmazottak az igazgató vezetése alatt f. hó 17-én d. e. 9 órakor a r. k. templomban megtartott gyász-isteniszteleten testületileg részt vettek.

*

Az Eperjesi Ipartestület előljárósága a következő felhívást intézte a testületi tagokhoz:

«*Felhívás.* Ó Felsége Erzsébet királyné, Magyarország védőasszonyának drága életét f. hó 10-én egy gonosztevő kéz oltotta ki. A midőn erről az előljáróság igen tisztelt tagjait a legmélyebb fájdalommal és meghatottsággal értesítem, felkérem egyúttal, hogy Ó császári és apostoli királyi Felségünket, legkegyelmesebb Urunkat és Királyunkat ért nagy és pótolhatlan veszteség felett érzett mély fájdalomunknak és hódolat teljes részvétünknek testületileg nyílt kifejezés adandó, az e célból f. évi szeptember hó 16-án este 6 órakor az ipartestület hivatalos helyiségében tartandó rendkívüli előljárósági ülésen — a magyar nemzetünket ért nagy gyászra való tekintettel fekete ruhában — megjelenni sziveskedjenek. Eperjesen, 1898. szeptember 14.»

*

Vármegyénk lapjai: a *Sárosmegyei Közlöny*, a *Sárosvármegye Hivatalos Lapja*, a *Gazdasági Értesítő* s a *Bártfa és Vidéke* szintén külön gyászkeretes czikkekben emlékeznek meg a nemzetet ért végtelen csapásról, a melynek hírért utóbbi külön kiadásban is közölte olvasóközönségével.

*

Az utcza gyásza. Királyasszonyunk temetésének napján városunk igazán méltó képet öltött ahhoz a mérhetetlen gyászhoz, a mely minden egyes lakójának szívét olyannyira áthatotta. A legtöbb épületen fekete lobogókat lengetett a szél, a fő-utcza összes villamoslámpái sűrű sötét fátyol alatt égtek az egész nap folyamán, az üzletek pedig szintén az egész nap alatt zárva voltak. Az utczákon is csak gyászruhás közönséget lehetett látni.

Erzsébet meghalt!

*Gyilkos tör villant távol idegenben
S kirdlyok — nemzetek öröme gyászra
Sötétült. Nem temettek soha szebben,
Se szebbet nem rejt a koporsó zárja.
Temetéshez zárándokolt a lelkiünk,
Bezdrt a kriptá és el nem temettünk;
Fölsirni halljuk egyre még a gyászdalt:
Erzsébet meghalt!*

*(inken —
De im!... Szivdárványként — lepergő könnye-
Csodás jelenés káprázata tör meg.
Te szólsz hozzánk, örökké való Isten,
Ki megváltókat engedsz át a törnek,
Ki egy fiadat láttad a keresztfán:
„Töröld le könnyed! Egyre zúgolódván:
Erzsébet meghalt! — bűd feledni kész:
Erzsébet élt!“ ...*

*Valahol messze, távol idegenben
Bíboros bölcst ringatott az angyal
S angyal mosolyg a bölcsőben szeliden,
Ajakán róssa, homlokán a hajnal.
És szóltak ő hozzá idegen nyelven,
Csak az az angyal regélt neki szebben
S ragadta messze-messze, tündérszárnnyon
Egy édes dóm:*

*Hogy nemzet él a Kárpátoknak alján,
Mely megbűnhődött már jövődöt-múltat;
Vész tornyosult egének boltoszatján
S ha vére nem hullott, könnyűi hulltak.
Ah, ez a nemzet hűn szeretni tud csak
S ily népet eddig csak gyűlölni tudtak,
E nép red vár s ő hozzá megyen,
Ez a nép neki nem idegen...*

*S a titkos sejtelem valóra válik.
Eljött e népnek ifjú fejedelme
S hová csodás ösztöntől úzve vágyik,
Elvitte oda férjének szerelme.
Mint ismerőst fogadta bérce-mező
S a nép örömtől ujjongott: Ez Ő,
Kit a jósdagos Ég küldött minékünk,
A mi reményünk!*

*És letörölte égő könnyeinket,
Magyar nyelven vigasztalt, hogyha gyász ért.
Ah, megszeretett a nagy Isten minket,
Hogy balzsamul add őt annyi gyászért.
Örömnép volt, hogyha Ő jött hozzánk,
Szívében visszhangot keltett a nótánk...
Mért is kellett, hogy eloszoljon — szálljon
E tündérdalom!*

*Nagyasszonyunk, bús Mater dolorosa,
Levetted nemzetünkről a keresztet.
Aztán virult, aztán hervadt a rózsá
S a töviskoronát csak te viselted,
Hogy a világnak tegyél tanúságot:
Így élnek, így halnak a Messiások...
— Daloljátok, daloljátok a gyászdalt:
Erzsébet meghalt!*

*S ha elhangzott a temetési ének,
Adjuk meg, a mi őt megilleti.
Ki maga volt az ideál, költészet,
Sztvünkben emeljünk szobrot neki.
S érezzük majd, ha ránk borul az éjjel
És Ő rednk ragyog nagy szellemével,
Hozzánk forrasztva kirdlyunk szívét:
Erzsébet élt!*

Dr. Mikler Gusztáv.

Szobrot a királynénak!*

Visszahoztuk Őt, nemzetünk dicső, nagy halottját, örök szerencsétlenségünk fájdalmas színhelyéről, — s elhelyeztük ősei sírboltjába: — örök gyászunk szomorú otthonába! . . .

És ez alatt az utolsó út alatt szüntelen, de szüntelen ott lebegett a gyászos koporsó körül a mi fájdalomtól megtört lelkünknek minden gondolata s a mi szenvedéstől porba zúzott szívünknek minden fájó érzése! . . .

Minden lépéssel, a melylyel — a mérhetlen gyász impozáns megnyilatkozása közben — a nagy halott nyugovó helyére ért, egyre csak növekedett szívünk fájdalma a pótolhatatlan veszteség fölött, a melyet a rettenetes eset lélekzsibbasztó hatása folytán eddig a maga valóságában eléggé megérteni se voltunk képesek! . . .

És ebben a mérhetetlen fájdalomban, mely nemzetünk minden egyes tagját oly elválaszthatatlanul köti össze: egy eszme, egy elhatározás született meg egy pillanat alatt; — egy elhatározás, a melyet azonnal tett követett, a mely pár nap folyamán óriási lépéseket tett már a megvalósulás felé! . . .

Egy eszme és elhatározás, a melyet nem kezdeményezett senki, nem sugalmazott senki; a mely ott született a fájdalomtól sajgó szívek legmélyén! Mint a mikép a gyöngytermő kagyló halálos fájdalma teremti a drágagyöngyöket! . . .

* A *Felvidéki Szemle* 1898. szept. 22-iki, 39-ik számából.

Egy eszme és elhatározás, a mely eszméjévé, elhatározásává lett a nemzet minden egyes fiának és leányának! . . .

«Emeljünk szobrot fővárosunkban hazánk nagy királynéja áldott emlékének!»

Szobrot, a mely a maga nagyszerűségében méltó legyen az elhunyt dicső királynéhez, történetünk e nagy alakjához! A mely méltó legyen ahhoz az utólérhetetlen hűséges szeretethez, a melylyel a nemzet Őt mindenkor körülvevé, körülvevé olyképen, hogy uralkodása idején a «vitam et sangvinem!» önfeláldozásra kész kora kelt életre ismét! A mely méltó legyen ahhoz az iszonyú fájdalomhoz, a mely rabjává tett mindnyájunkat örökre! . . . A mely méltó legyen a nemzethez, a hazához!

Ez a nagyszerű szobor legyen fájó szívvel adott viszonzásunk jószágos királyunk Ó Feliségének azért az örök hálára kötelező kegyeségeért, a melylyel nemzetünk nagyjainak emlékét szintén szobrokkal óhajtja megörökíteni!

S pár nap alatt erre a nagyszerű célra ezerek gyűltek egybe a nemzeti közadakozás filléreiből! Önkormányzati hatóságaink, egyesületeink és egyesek sietnek önkéntesen mielőbb beküldeni adományaikat, a melyekért kéressel nem fordult hozzájuk senki! Az egybegyűlt összeg máris oly impozáns, hogy igaz örömmel és lelkesedéssel tölthet el mindnyájunkat, s a bekövetkező napok alatt kétségtelenül óriásilag fog még emelkedni!

Sárosvármegye törvényhatósága szintén ott akart lenni az elsők között, a kik igaz szívvel ajánlották meg adományukat s e mellett elhatározta azt, hogy a vármegye egész közönségéhez is fordulni fog e nemes, nagy célra eszközlendő gyűjtés végett.

Adjuk, óh adjuk igaz szívvel erre a célra azt, a mit adhatunk! Ne maradjon el senki az adakozók sorából! a gazdagok koronái ép olyan szívesen fogadottak lesznek a nemzet szíve előtt, mint a szegények fillérei! Mutasuk meg azt, hogy ezeknek az adományoknak a képében, Sárosvármegye minden igaz fia készséges lélekkel járul ahhoz, hogy a nemzet megkövült könyeiből egy felséges szobor emelkedjék, mely a maga hótisztaságával jelképezze nagy halottunk angyali lelkületét s nemzetünk iránt szüntelenül ápolt, magához emelő kegyes érzelmeit s világító sugárt küldjön gyászunk és bánatunk szomorú sötétjébe! Emeljünk szobrot dicső királynénknak!...

(—h.)

TARTALOM.

	Oldal
Törvény a királyné emlékéről	5
Királyi szó	7
Erzsébet magyar királyné meghalt (—h.)	9
Királyasszonyunk halott (—h.)	13
A szomorú eset	15
A királynéről	18
Levél Lőcséről, dr. Meliőrissz Béla	19
Szeptember tizedikére, Mikrosz Béla	23
A királyné Bártfán, dr. Horváth Ödön	24
A legszomorúbb út és a temetés	28
Egyházak gyásza	30
Az igazságszolgáltatás gyásza.	40
Hatóságok gyásza	41
Intézetek gyásza	53
Egyletek gyásza	68
Erzsébet meghalt, dr. Mikler Gusztáv	81
Szobrot a királynénak, (—h.)	83

„FELVIDÉKI SZEMLE“

(„EPERJESI LAPOK“)

TÁRSADALMI, KÖZMŰVELŐDÉSI ÉS SZÉPIRODALMI HETILAP.

Az „Eperjesi Széchenyi-kör“ hivatalos közlönye.

= Megjelen minden csütörtökön. =

Előfizetési árak:

Egész évre	10	kor.	—	fill.
Félévre	5	„	—	„
Negyedévre	2	„	50	„

Egyes szám ára: 40 fill.

* Hirdetések jutányosan számíttatnak. *

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Eperjesen, Fő-utca 59. szám,

Kösch Árpád könyvnyomtató-intézete.